

Emmaus felé...

TARTALOM:

Vitéz Sréter Ferenc: A pusztuló egyház . . .	89
Reményik Sándor: A kánai menyegző (vers)	94
Farkas Zoltán: Vita az ácsműhelyben	96
Jakus Imre: Hatalom alatt (vers)	99
Farkas Zoltán: A könyörülő szeretet apostola	101
Oravala Ágost: Parasztproféta (Regény) Fordította: br. Podmaniczky Pál (VI)	105
Krónika	118
Könyv, folyóirat	119
Theologus élet.	

EMIMIAUS FELÉ...

EVANGELIKUS FOLYÓIRAT.

Szerkesztik: *Jakus Imre, Kádár Gyula, Keken András, Urbán Ernő*
ev. hittudományi hallgatók.

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

Előfizetési ár: Egész évre P 5—, fél évre P 250.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Sopron, Ev. Theol. Otthon.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk. (Kéziratokat nem adunk vissza.)

Dr. Luther Márton sok írásából hármát emelt egyházunk hitvallási iratává. Ezek közt nagyobb irat csupán egy van s ez az egy: a Nagy Káté. Kibeszélhetetlen mulasztás volt négyszáz évig le nem fordítani ezt az alapvető fontosságú s egyszerű, világos nyelven írt művet. Pedig ma épen úgy aktuális, mint valaha. Hiszen a nyomorúság, bűn, céltalanság sátáni erővel ül rajtunk s a Nagy Káté kiváltképen való eszköz épen ezek ellen. A multon már nem lehet segíteni, de ha ma — amikor könnyen folyó, magyaros nyelvű fordításunk van — el nem juttatnánk azt mindenkihez, — a magyar evangélikusság tehetetlenségéről szomorú bizonyosságot adnánk. Nem kiadói propaganda ez, a Nagy Káté kiadása nem nyereséges vállalkozás, hanem szolgálat. Bizonyossága ennek az is, hogy szinte fillérekért kapható egész terjedelmében. Amint a finneknél a földművesek kezében is századok óta ott van, juttassuk el végre a mi népünkhöz is épúgy, mint az intelligenciához s a diáksághoz.

Lic. dr. Karner Károly: A felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában című művével lapunk élén külön cikkben foglalkozunk. Falat kenyéرنél szükségesebb az egyházát védő lelkész számára ez a könyv. Komoly apologiát elképzelni se lehet nélküle. S ép olyan fontos minden egyházfelügyelő, tanító s a többi művelt világ számára is, hogy a veszélyeztetett felületeket, igaztalan támadásokat, kóros tüneteket világosan lássa a statisztika éles, tiszta fényében. Ezt a könyvet mindenki forgatni fogja, aki csak szereti és félti az egyházat.

Kiadóhivatalunkban kapható:

Dr. Luther Márton: Nagy Káté. Ára 1'50 P. (Előfizetőknek 1'20 P.)

Az Ágostai Hitvallás. Fordította D. Dr. Pröhle Károly. Ára 1'10 P.

Lic. dr. Karner Károly: A felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában. Ára 3'50 P.

Lic. dr. Karner Károly: A saecularismus és a lelkési munka. Ára 60 fillér.

Az árak a pénz előzetes beküldése mellett s bérmentes küldéssel értendők.

Kiadóhivatali nyugtázásainkat a következő számunkban folytatjuk.

Nagyon kérjük előfizetőinket a f. évi előfizetési díj — s az esetleges hátralékok — **sürgős** beküldésére.

A PUSZTULÓ EGYHÁZ.

Lic. theol. dr. phil. KARNER KÁROLY: A FELEKEZETEK MAGYARORSZÁGON
A STATISZTIKA MEGVILÁGÍTÁSÁBAN C. KÖNYVE.

A halál fagyasztó szele sűvít végig ennek a könyvnek sok számoszlopán. Mintha az Úr fölemelt ujja lenne s utoljára intené a magyar evangélikus egyházat, hogy ha meg nem tér, eltörli a föld színéről. Csodálatosan beszédesek ezek a számok. Izgalmasabbak sok regénynél s szomorúbbak sok betegágynál. És mégis: jó nekünk, hogy napvilágot láttak ezek a beszélő számok, jó, hogy összetörnek és megaláznak. Az összetörtetés a megtérés útja. Talán minket is felráz «látván nem látó» és «hallván nem halló» állapotunkból, ha észrevesszük, hogy a fejsze immár egyházunk gyökerére vettetett. — Ennek a könyvnek a megírása nagyon szükséges volt!

Az első főrészt a felekezetek népesedési viszonyairól beszél. A lélekszám-változás mindjárt megdöbbenő adatokat nyújt. A háború előtt félszázad elég volt hozzá, hogy az ország népességének 8.29%-áról annak 7.1%-ára olvadjon le az evang. egyház akkor, amikor a reformátusok vesztesége viszonylag ennek csak egyharmada. Csonkamagyarországon 18 év alatt a lakosság 6.4%-áról annak 6.1%-ára fogytunk s a ref.-ok vesztesége viszonylag ismét jóval kisebb. A belső szaporodásban a reformátusok mindjárt a róm. katolikusok után következnek, míg mi a gör. kath.-ok mögött is elmaradunk. — A részletesebb adatokból kitűnik, hogy nem csak a szórványokban veszítettünk állandóan sokat, de mindenütt. Ott is, ahol az evangélikusság többségben van, vagy legalább is jelentős hányada a lakosságnak. Ugyanezen idő alatt a ref. egyházban sok az életerős és egyre növekvő szórvány. — Ezekkel szemben vígasztaló momentum csupán az, hogy a Pezenhoferék egyke-vádjára alaptalan. A születések csökkenése minden keresztyén egyházban egyenes arányban van a vallásos élet erejének gyöngülésével.

Ez élet-gyöngülés okainak keresésekor nem mehetünk el a vegyesházasságok kérdése mellett. Az evangélikus házasságoknak 1891-ben 27.9%-a, 1928-ban 58.9%-a vegyes! Ekkora keveredés más egyházakban közel se mutatkozik. Maholnap alig lesz evangélikus, aki nem vegyes házasságban él, vagy nem abból származik. Már pedig a vegyes házasságokból kiáradó vallási közöny — bármint vélekednek is egyesek — letagadhatatlan. S közös ez a veszedelem is, csakhogy nekünk már a torkunkig áradt. A létjogosultságunkat teheti kérdésessé.

A reverzális-kérdésben is igen siralmas a helyzetünk. Hazánkban 1896-ban a vegyes házasságok 15%-ában volt csak megegyezés, de 1928-ban már 41.9%-ukban.*) S a miénk az egyetlen keresztyén egyház, mely a háború óta is veszteséggel zárja minden évét, míg a reformátusok 1921 óta minden évben nyereségre tesznek szert.**)

A vegyes házasságok 7—8%-át veszítjük el évenként!! Szomorú megállapításra kényszerül a szerző ennek a fejezetnek a végén: «ha evangélikus egyházunk életerejé csak némileg is kielégítő volna, akkor lehetetlen volna, hogy a statisztika ilyen szomorú képet fessen rólunk.»

Az áttérésekről szóló fejezetet is gyászkeretbe foglalhatjuk. Mindkét nagy protestáns felekezet vesztesége súlyos volt ezen a téren. A háború alatt a reformátusok már alig vesztek, az ez utáni évtizedben pedig már nyereséget mutathatnak ki. Nálunk a háború alatt még sok a veszteség, utána azonban szintén nyereségre tettünk szert; sajnos ennek nyilvánvaló oka csupán a kommunizmus utáni zsidó-kitérésekben s anyagi okokból eredő református-áttérésekben rejlik. Sokkal többet mond ennél a kath. és prot. egyházak közti helyzet. A háború előtt és alatt a katolikusokkal szemben veszítettek a protestánsok, de a háború utáni évtizedben a r. kath. és g. kath. egyházakkal szemben a ref. egyház már nyereségre mutathat rá, míg az ev. egyház ekkor is erős veszteségben marad.

A nemzetiségi megoszlás táblázatából kitűnik, hogy a csonkaország evangélikusaiból 68.9% a magyar-, 15.1% a német-, és 15.8% a tót anyanyelvű; érdekes volna ezt egybevetni az evang. istentiszteletek nyelvével. Vajjon magyar-e az 68.9%-ban?

*

*) Érdekes, hogy a számok mennyire mutatják a nők nagyobb hitét: az „erős” férfiakkal szemben a reverzálisoknak átlag 60%-a a nő javára szól. Gyakorlati útmutatás is rejlik ebben.

**) 1929-ben újra némi veszteséget szenvedtek.

A második főrész (egyházi és kulturális szolgálat) először is a felekezetek egyházi szolgálatáról ad számot. Kitűnik belőle a kath. egyház erős szervezettsége s hitéletének a háború utáni megélénkülése, amit főleg a szerzetesség erősödése mutat. Különösen a női rendházak és rendtagok száma gyarapszik-kétszereződik.*)

Az iskolaügy adatai kimutatják, hogy a kath. egyház túlzottan veszi igénybe az állam támogatását. Az egyes felekezetek főleg az elemi oktatásból veszik ki részüket. A sok protestáns elemi iskola még a reformáció örökségére mutat, bár az is idetartozik, hogy kevés a gyermek, egyházunk olvad s a tanulóihiány miatt is nagyobbak látszik az iskolák viszonylagos száma. Érdekes adat, hogy a nők képzésére a kath. egyház sokkal nagyobb gondot fordít; igen elmaradtunk ezen a téren, noha nagy súlyt kellene rá fektetni. Sajnos, ebben nem volt mit örökölni a reformáció idejéből! — (Feltűnő, hogy főiskolai hallgatója a csonkahazának k. b. ugyanannyi van, mint az egész országnak volt; viszonylag pedig az evang. egyház küldi a legtöbb fiát a főiskolákra.)

A szociális tevékenység számokba nehezen önthető adatai annyit világosan bizonyítanak, hogy a gazdag kath. egyház ezen a téren is jóval erősebben veszi igénybe az állam támogatását, mint a többiek. Az állam és a kath. egyház védelmére minden lehetőt felsorol a tárgyilagos szerző, e fejezet végén azonban mégis kénytelen rámutatni az egyenlő elbánás nagy hiányára. — (Kedvező vonás itt az, hogy a javítóintézetekben kevés a református s viszonylag még kevesebb az evangélikus; fele sincs az arányszámnak.)

*

A harmadik főrésznek: a morál és kriminálstatisztikának adatai használhatók fel a legnehezebben. A bűnt, az erkölcstelenséget csak töredékeiben lehet megfogni statisztikai számok által. Sokat mondanak azonban ezek az adatok így is.

Először a törvénytelen születésekről szól. Ezeknek a száma viszonylag az evang. egyházban a legkisebb.

Rámutat azután a protestáns theologusok egyetértésére abban, hogy Jézus kifejezetten felbonthatatlan életközösségnek

*) Az egyházi utánpótlásnál érdekes, hogy a kath. egyházban minden 46 hallgatóra esik egy theologia. A „lelkésztanító” kérdésben (l. „Emmaus Felé” 1931. 1–2. sz. „Két nagy kérdés”) is feltűnően mutatja hanyagságunkat az, hogy a reformátusok úgyahogy már megoldották ezt a kérdést, pedig kevesebb leány- és fiókegyházuk van mint nekünk! Érdekes adat az is, hogy az erdélyi szász egyház mennyivel nagyobb súlyt helyezett a lelkészképzésre, mint a hazai; jóval több theologusok volt s tanáraik is javarészt elvégezték a theológiát. Ebből is tanulhatnánk.

nyilvánította a házasságot; e tekintetben igen téves a közfelfogás s csak örülhetünk, hogy a szerző eloszlátja ezt. Sajnos, a protestáns elválások állandóan fölötte vannak a katolikusokénak. Az országos átlag a saecularismus térhódítására mutat: 1901-ben 14.81, 1910-ben 37.84, 1928-ban 65.26 elválás esett 100.000 lélekre. Közös veszedelem ez is.

Hazánk öngyilkossági statisztikája — mint a legtöbb államé — ugyancsak egyre rosszabb. A prot. egyházakban csak látszólag több az öngyilkos, nemcsak mert a temetés miatt sokszor eltitkolják az öngyilkosságot a katolikusok, de főleg az 1928. közepéig dívott hibás adatgyűjtés miatt, amely az öngyilkossági kísérleteket nem vette számba. Innentől semmivel se mutatunk rosszabb adatokat, mint a katolikusok.*) — A szaporodó öngyilkosságok okát sok mindenben lehet keresni. Bizonyos csak egy: hogy a főok a hitetlenség. Ezt mutatja még az is, hogy a hithű orthodox zsidóságban igen kevés az öngyilkos; sokkal kevesebb, mint a nyugati «álkeresztyénségben».

A bűnügyi statisztika adataiból könnyű megállapítani, hogy e tekintetben háború előtt és után egyaránt sokkal kedvezőbb képet mutatnak a kath. egyháznál a protestánsok, különösen pedig az evang. egyház.

Vázlatosan tekintettünk bele az egyes fejezetekbe s emeltünk ki itt is — ott is pár fontos vonást. Sokkal többet beszélnek azonban ezek a számok s a hozzájuk fűzött szöveg. Sok tanulsággal, belátással lehetünk gazdagabbak általuk s igen hálásak lehetünk a szerzőnek, aki nagy szolgálatot végzett ezzel a munkával. Csak azt sajnáljuk, hogy nem volt tere a tanulságok bővebb levonására.

Egybevetve a könyv adatait világosan láthatjuk azt a szomorú tényt, hogy a keresztyén egyházakban igen megfogyott a hit eleven ereje s a saecularismus**) súlyos veszedelemmé vált. Az evangélikus egyházból pedig szinte el is tűnt a hit s inkább csak annak velejárója maradt meg: a katolikusokénál különb erkölcs s a kitermelt magasabb kultúra. Ezekből is egyre több kopik le a tápláló, építő hit hiányában. A református egyház egy rétegének pár évtizeddel ezelőtti ébredése sok lélek közönyét felrázta; ez

*) Az 1929. adatok is ezt mutatják. — Bécsben is a prot. egyházakban viszonylag több ugyan az öngyilkos, de mihelyt az öngyilkossági kísérleteket is ideszámítjuk, megfordul a helyzet s végeredményben [a kath. egyház mutat rosszabb, és pedig jóval rosszabb képet.

**) L. lic. dr. Karner K.: „A saecularismus és a lelkeszi munka.” (Ára a kiadóhivatalban portóval együtt 60 fillér.)

újjászületett hit gyümölcse jól érzékelhető a számokban. Hozzá kell azonban ehhez tennünk azt, hogy a legutóbbi évek adatai ismét lanyhulásra vallanak náluk.*) Vigyázzanak az őrizők!

Rikító ellentétül hadd állítsuk még ide a baptista egyházat. Szinte egy szóban lehet róluk mindent összefoglalni: adataik magasan fölötte állnak valamennyi egyháznak, akármily vonatkozásban is nézzük azokat. A r. kath. egyházzal szemben csupán ők mutatnak fölényt minden viszonylatban; s még hozzá óriási fölényt. A lekicsinyelt, lenézett «szekta» hite mellett pirulva, szégyenkezve állhatunk meg. S ezt nem lehet egészen egyszerűen elintézni azzal, hogy ez csupán a kezdet nekilendülése. Egy nagy evangélikus ébredés hasonlót eredményezhetne (l. Finnország, stb.).

*

Evangélikus egyházunkat hideg testté, merev szoborrá fagyasztotta a hitetlenség közönye. Szinte kísért a gondolat, hogy már-már a halálba álmodja bele magát. S bizony, ha nem könyörgünk lelkünk minden vágyakozásával ébredésért, megújulásért, ha nem térünk meg, nem adjuk át magunkat bűneink súlya alatt összetörve egészen az Úrnak, hogy Ő formáljon újjá, öntsön vért a kihülő tagokba, adjon szüntelenül imádkozó, megszentelt életet, akkor hamarosan a mult emlékeként tespedő unitárius egyház sorsára jutunk s a halálharang megkondulhat fölöttünk! Ki tudja, nem jár-e le holnap a kegyelmi időnk; azért ma, amikor az Úr szavát halljuk, meg ne keményítsük a mi szíveinket. S szól ez elsősorban nekünk, akik az Ő pásztorai akarunk lenni. «Jaj a pásztoroknak, akik elvesztik és elszélesztik az én mezőmnek juhait, azt mondja az Úr.» Adjuk oda az életünket, minden vágyakozásunkat Néki s kiáltsuk hallóvá a süket füleket, rázzuk életre a halódó tagokat. Nem baj, ha közben pattog is a merev máz, ha ropognak is az ízületek, ha gyűlölettel fordul is felénk a világ; sőt e nélkül, gyökeres, megrázkódtató ébredés nélkül már aligha éledhet fel s gyógyulhat meg ez a formákba, szokásokba merevedett erőtelen egyház. — De hála legyen az Úrnak, már nem csak remélhetjük, hanem a látó szemek látják is a nagy megújulás sűrűsödő jeleit.

v. Sréter Ferenc.

*) A könyvből már kimaradt 1929. évi adatok is ezt igazolják. (Magyar Statisztikai Évkönyv 37. évf. 1930.) Itt említjük meg azoknak, akik az új népszámlálás adatait hiányolják, hogy ezt nem várhatta meg a szerző; az 1920. évi népszámlálás feldolgozása is csak két éve ért véget.

IDEGEN VENDÉG A KÁNAI MENYEGZŐN.

*Itt is, ott is menyegző . . . Kána.
Öröm villan e bús világra.*

*Ritka, drága kicsike ünnep:
Az arcok egymásra derülnek.*

*És hivatalos vagyok én is
Az öröm asztalánál mégis.*

*Ülök. A szívem halott-fáradt.
Korcs szóra nyitom csukott számat.*

*Nevetek, és a nevetésem:
Mint göröngyhullás temetésen.*

*Mint száraz haraszt-zörgés ősszel . . .
Így örülök az örvendőkkel.*

*Asztalfőn, dicsfényben derengve
Ül a fájdalom fejedelme.*

*Mély, szemrehányó szeme rajtam:
Mért csak ilyen az én vigalmam?*

*Mikor ő itt percre megállott,
Megáldotta a vigasságot.*

*Mikor vedernyi borral, vérrel
Lángol az első csodatétel.*

*Ő most nem gondol szegre, fára . . .
Ki mer hát búsabb lenni nála?*

*Uram, fájdalom fejedelme,
Ki ülsz az asztalfőn derengve.*

*És akarod: tavasszal, ősszel
Örüljek az örvendezőkkel:*

*Tedd, hogy igazán örülhessek,
Magamtól megmenekülhessek.*

*Örömben, bánatban egyképen
Hadd legyen nekem békességem.*

*Korcs szót ajkam ne virágozzon,
Torz nevetésem ne buggyanjon.*

*Kedvem másnak kedvét ne szegje,
Derülten nézzek mindenekre.*

*Az élet ritka, drága ünnepén
Ne legyek ünneprontó jövevény.*

*Uram, ha szemed némán vádol,
Jusson eszedbe: még nem ittam
Első csodád bíbor borából.*

Reményik Sándor.

Kolozsvár, 1931 február 5.

VITA AZ ÁCSMŰHELYBEN.

AZ épület ácsműhelyében szörnyű lárma és vetélkedés tört ki. A szerszámok, amelyeknek az lett volna a rendeltetésük, hogy a legteljesebb harmóniában és összefogással tegyék a dolgukat, elkezdtek ehelyett egymás ellen zúgolódni, egymást megvető mosollyal ítélgetni, kritizálni s magukat ezáltal — természetesen — mindenki fölé emelni.

— Meg kell állapítanom, — jelentette ki Dr. Nagy-Fúró, egy mélyen járó elme, rideg tárgyilagos hangon — hogy Gyalu testvérünk teljesen felszínes munkát végez. Hiszen nem mondom, akad nála sok lényeges is, és ha az ember nem nézne mást csak a forgácsot, azt kellene mondania: ez az ember fejt ki legeredményesebb munkásságot. Igen ám, de csak a felületet érinti. Nem. Az ilyesmivel én sohasem fogok egyet érteni. Az én józan ősi elvem: gyerünk a mélyre!

— Teljesen méltányolom Méltóságod bölcs megállapítását; — válaszolta Dr. V. Kalapács nyomatékosan — s magam is csodálom Méltóságod beható munkásságát. Azt az egyet azonban nem hallgathatom el, hogy Méltóságod látóköre igen szűk és teljesen elzárkózott a reális élet modern követelményei elől.

— No, no, Dr. V. Kalapács úr, — pattogott közbe egy kis átlag segédeszköz, a Szögecs — nem elég ám nagy lármát csapni, sem pedig mindent csak az intellektusra, a fejre irányítani.

A nyugdíjazott Öregfűrészes, aki azonban titokban még mindig munka után sóvárgott, fejcsóválva üldögélt a sarokban s hiányos fogai közt reszketős sóhajokat eresztett bele a nagy kavarodásba:

— Ez a mai ifjúság! Ez a mai ifjúság! Ez nékem sehogyse tetszik. A régi jó időkben az volt mindennek az alapelve: Lassan, de biztosan. És reszketett az ember, ha valamit elkezdett. És ma!? Nagy hetykén és biztosan neki s pár pillanat alatt felvagdálnak

egy egész szál deszkát. «Neki-neki, meg-meg vissza, neki-neki, meg-meg vissza» — így jutottunk mi keresztül a dolgokon. Hja; az aztán alapos munka volt. Az ember beleizzadt párszor. Le is kellett öblögetni a gégét jónéhányszor. De ma!? Ma egész új és nekem igen idegen hangzású «methodusokkal» jönnek és erőszakosan egy-két pillanat alatt akarják elérni, ami azelőtt legalább is pár órát kóstált.

— No, igen, igen, kedves Öregfűrészes, — mondta néki Szobrászvész úr éles pillantással, — hisz már nagyon régen ismerjük Méltóságod nézeteit. A mai világban azonban jól meg kell válogatni az eszközöket és módszereket, s nem kell félni az újaktól sem. Dr. V. Kalapács ugyan egy kissé éles kritikus, de én hosszú idő óta dolgozom a keze alatt, ismerem érveit, súlyát, s mondhatom, hogy nála egy vágás se téveszti el a célját.

Dr. Patkó, aki sokszor megfordult a műhelyben s ott a világi elemet képviselte, szintén belevegyült most a vitába:

— Hogyne, hogyne, én is jól ismerem Dr. V. Kalapács erőteljes modorát. Nekem azonban összehasonlíthatatlanul több áldást jelentett mégis Fújtató úr munkája. A melegség, uraim, a melegség! Ebben szegény ma a világ. Ez megolvasztja a szíveket még ott is, ahol az erő tehetetlenül áll szembe velük. Óh, hol lennék én manapság, ha az ő szavainak forró lehellete át nem tüzesíti és meg nem hajlítja az én kemény magyar derekamat.

A bátor bizonyágtérvő szavakra általános tetszészaj felelt:

— Ez az! Ez az! Melegség kell a világnak.

A tiszteletre méltó, tudós és éleselméjű Dr. Fenőkö azonban, aki eddig kevésded eredménnyel fáradozott azon, hogy egy-néhány ifjú fejsze tompa elméjét élesítgesse, erre a nagy tetszésre véstjósuló újjnyi vastag csontkeretű szemüveggel lépett elő és bár reszketős hangon, de mégis szembe szegezte velük a maga véleményét:

— Bocsássanak meg az urak, de nekem az volna a szerény véleményem, hogy a melegség egyedül egyáltalán nem kielégítő, sőt bizonyos szempontok tekintetbe vételével majdnem veszedelmesnek is mondható. Ahol hiányzik az alapos felkészültség, ott ez a buzgóság hamar téves utakra kerül. Azon kívül igen sokszor marad csak szalmaláng az egész. Fogalmi tisztaságra, csiszoltságra, szóval alapos képzettségre van szüksége minden eszköznek, aki eredményes munkát akar végezni.

A szemek most jelentőségteljesen fordultak a nyílt, de darabos öreg Reszelő testvérré, aki minden magasabb képzettség nélküli laikus volt ugyan, de mégis egyike a leghúságesebb és legered-

ménydúsabb munkásoknak. Egyszerűen csak ennyit mondott:

— Nekem csak egy a fontos: az utamba jövőkbe menten beleakaszkodni, az igazságot kereken oda mondani s ezáltal az illetőket kizavarni a hazug símaságból és közönyből. Így már sokakat sikerült életre rázni.

Zollstock és Lénia úr, a két elegáns jóbarát, eddig csak kismértékben érdeklődött a vita iránt s egyáltalán nem tértek le a megszokott vonalról. Most azonban már ők is kényszerítve érezték magukat, hogy meghúzzák a határvonalakat és intsenek a túlságos mértéktelenségtől.

— Amily messze láthatunk, — vélték — még senki nem ment semmire, aki mértéket nem tartott s nem járt egy tervszerűen kiszabott vonalon.

— Ahány szöveget én már bevertem minden tervszerűség nélkül! — mosolygott gúnyosan Dr. V. Kalapács. Teljesen meglepedkezett azonban arról, hogy általa egy magasabb kéz dolgozik s annak biztos terve lehet egy szöggel, ha az eszköz nem is ismeri és nem is tudja azt átlátni.

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó és belépett az «ács fia», az elsőszülött. Rögtön megszakadt a vita s mindegyik hozzá látott a maga munkájához, mert amíg egymást simfolták, a munka egészen elhallgatott. A «mester jelenlétében» mindegyik eszköz beleilleszkedett az összhangba s a munka vígan folyt tovább.

A «mester» éppen azon fáradozik, hogy egy templom-modellt fúrjon-faragjon ki. Gyakorlott kezében csak úgy ég a munka. S mindegyik eszköze teszi azt a munkát, amelyben a mester éppen fel akarja használni. Minden okoskodás, ellenkezés nélkül dolgozik most tehát öregfűrész, kalapács, gyalu, fűrő, fenőkő és reszelő. A műhelyben látszólag nagy az össze-visszaság, de a mester szeme látja már a gyönyörű és dicsőséges templomot.

Farkas Zoltán.

(A. Rodemeyer után.)

HATALOM ALATT.

I.

Ha össze tudnám szedni magamat
 kínai falat építenék
 az életem köré . . .
 Alapja lenne világyűlölet,
 és pestises, és bélpoklos kezekkel
 illeszteném be mindenik követ:
 terméskövét a Kain-indulatnak,
 márványtömbjét a kegyetlenségnek,
 az álszerénység fehér mészkövét
 s forró szurokját kéjnek és a vérnek.
 — Beépíteném minden kincsemet,
 a látásaim szomorú titkát,
 a ronggyá tépett élet-álmokat,
 a céltalanság vaskemény gránitját,
 mindent, mi bennem Adám bűne még,
 hitetlenséget, lázadást, fölényt,
 poklos szerelmet, átkos önbizást,
 káromkodásos, lázadó sirást,
 — bánya-szivemnek minden bűnkövét, —
 ó mindent, mindent beépítenék!
 — Falat emelnék, kínai falat.

II.

És ez a fal az egekig érne
 és ez a fal a temetőm lenne.
 Nem néznének az emberek,
 nem nézhetnék az emberekre.

És ez a fal a csöndességet adná,
 nyugalmak szívéen lenne a pecsét,
 meginna szitkot, átkokat,
 segítség-hívást, lihegést.

És ez a fal egy templomot takarna.
 Őnépítette hitemnek szentélyt.
 Krisztus-hit lenne jól vetett alapja,
 gonoszság-esők sohase vernék.

E furcsa falra mondanám, hogy: áldás.
 E furcsa falra mondanák, hogy: átok.
 A falépítést ő be kezdeném már!
 De nincs eröm, hát mit csináljak?

III.

„Te önmagadtól semmit sem csinálsz.
 Te falépítő nem leszel soha.
 Ha azt sírod, hogy: „gyűlöllek világ“
 a szeretetnek lész apostola,
 és a szeretet nevetni tanít . . .
 Ó nem te vésed lelked bűneit!
 Te porszem vagy a porszemek között,
 akit az ige záporos esője
 néha siróvá öntözött,
 de porszem vagy — a porszemek között.
 A porszem épít templomot, falat?
 Játék csupán, mit kis gyerek keze
 kacagó kedvvel játékkalba rak.
 Nem mentheted meg önmagad!
 Van építőd!
 Ha Ó akarja: téglává gyúr át
 és beépít egy ház falába.
 Ha Ó akarja: pincefalba tesz,
 kemencébe, vagy csatornába
 és lángtüzétől forrósulva égsz
 és szennyes vizek folydogálnak át.
 Ha úgy akarja: teljesen elégsz,
 hiába ontasz lázadó sirást.
 De úgy lehet, hogy templomfalba szán,
 vagy börtönablak rácsai alá.
 Támasztékkő is lehetsz egy tanyán
 vagy kútba ejtve nedvesedsz soká.
 Ha Ó akarja: fájdalom leszel,
 zuhogó könnyű záporos sirás.
 Ha Ó akarja: örömfáidon
 nyílásba szökken kacagás-virág.
 Mindent tehet! Ó lázadó szived
 alázatosra formálhatja át.
 Ha Ó akarja: kegyelem esőjét
 hullatja, szórja, önti rád . . .
 Ha Ó akarja: üdvösséget ad!
 És Ó akarja! — Érted jött elő,
 mint győzedelmes, drága, szent erő,
 érted, ki bűnök mélyéből sírod
 kudarcaidat, gyötrő bánatod.
 Ember! — téged akar . . .“

 Hallgatom, hallgatom, hallgatom a hívást
 és az asztalomra zuhanok sirva.

A KÖNYÖRŰLŐ SZERETET APOSTOLA. (BODELSCHWINGH FRIGYES ÉLETÉBŐL.)

A protestáns világ most ünnepli Bodelschwingh születésének száz éves évfordulóját. Alljunk meg mi is egy pillanatra e mellett a Krisztusért elégett élet mellett. *Bodelschwingh Frigyes Tecklenburgban* született. Édesapja akkoriban Westfália tartományi tanácsosa volt. Néhány héttel a kis Frigyes születése után kormányzó-sági elnöknek nevezték ki Trierbe, honnan három év múlva Koblenzbe került. Itt töltöttek nyolc esztendőt, míg nem Berlinbe hívták a porosz minisztérium tagjául.

Az öreg Bodelschwingh komoly hívő férfi volt. Jellegét: „Én és az én házam az Úrnak szolgálunk”, nem tagadta meg miniszter korában sem. Frigyes maga írja: azt soha nem érte meg, hogy az apja elmulasztotta volna a reggeli áhitatot. Édesanyja is az Úr előtt álló, imádkozó asszony. Az Isten igéjének szomjas hallgatója. Egy öreg berlini egyházi Frigyesnek még 25 év múlva is meg tudta mutatni édesadnya helyét a templomban. A hitben hűséges és szilárd szülők bizonyosságot is adtak hitüknek. A szolgák sokszor elküldték élelmiszerekkel szegényeikhez. A kis Frigyes is gyakran résztvevett ezeken az utakon s kicsiny szívét zokogásig megindította az emberek nyomorúsága. Egy alkalommal azzal a kéréssel állt az apja elé, hogy az óriási miniszteri lakás egyik-másik helyiségét adják a szegényeknek, akik egészségtelen lyukakban nyomorognak.

A kis Frigyes lelkében a szeretettel együtt fejlődött ki az engedelmesség is. Megható példája ennek az a kis történet, amely ott játszódott le a homályba borult kertü lugasukban. A dolog úgy történt, hogy testvérei rázárták a kertajtót, mert azt hitték, hogy már előbb hazament. Frigyes, aki egy körtefa tetején hűsölt figyelmes lett a nagy csöndre... Az ajtó zárva... Mit csináljon? A falon könnyen keresztül mászatott volna, de ezt megtiltotta az apja. Beballagott hát a lugasba s ott sirdogált, míg csak el nem nyomta az álmot. Így talált rá az édesapja. „De fiú, hát mért nem jöttél keresztül a falon?” — kiáltott rá, mikor meghallgatta a panaszát. Erre újra kitörtek a kis Frigyes könnyei: „Mert Te azt megtiltottad, Apa!”

Az iskolában igen szorgalmas. Mindig az első. A maturája is: „Primus omnium.” Az érettségi utáni évei zavarosak. Volt bányász, philoospter, jogász, gazdasz, stb. Végre is döntött s elindult misszionáriusnak. Baselen Josenhans missziói felügyelő tanácsára elvégzi a teológiát. Baseli diáksága idejéről emlékeztén, ezeket írja: „Basel úgy ismeretes a világ előtt, mint földi kincsekben, aranyban, ezüstben gazdag város. De nekem többet tartogatott az aranyból és ezüstnél. Istennek drága Igéjét.” Tanulmányait kiegészítette még Erlangenben és Berlinben is. 1858-ban állotta meg a teológiai exament. De kedvenc terve — a pogányok közti munka — egészségi állapota miatt mégsem valósulhatott meg. Az Úr más munkára hívta el. De ez is missziói munka volt. A francia fővárosban sok elhagyott és lezüllött német család tengette az életét akkoriban utcasepréssel és rongyszedéssel. Meyer lelkész már kezdett köztük valami munkát s most Bodelschwinghet hívták meg ennek a folytatására. Mint igazi emberhalásznak, saját magának kellett összehalászni a gyülekezetét. Nyomorúságos bérkaszárnnyában volt egy szobácskája. Vaságy, asztal, két szék s egy öreg karosszék volt az összes butora a lelkési laknak, mely iskolahelyiségül is szolgált. No meg egy harmoniumocska is, de csak egy ujjal tudott játszani rajta. Amint „halászásra készen” kerengett a piszkos utcákon, találkozott egy nap két szöszkehajú, kékszemű csöppséggel, akikről már

messziről leritt, hogy a germán fa hajtásai. Valóban két száz utcaceprő család legifjabb tagjai voltak. Nemsokára ott ült mindkettő a kis harmonium előtt. Az ismeretlen bácsi gyönyörű énekeket játszott rajta. A falon a Megfeszített olajnyomatú képe függöt — akiről ők még sohse hallottak — és a bácsi csodálatosan beszélt. Tátott szájjal, a képre függesztett szemekkel figyeltek s a kis Margitka szeméből csurdogálni kezdtek a könnyek. Bodelschwingh szíve egyszeriben teli lett örömmel és bizonyossággal. S hamarosan szűk is lett a kis szoba, úgy megnőtt a gyermeksereg. Nemsokára pedig templom, iskola és lelkészlak épült egy kis kopár dombon s megalakult a „dombi gyülekezet.” Munkája nyomán virágzásnak indult az élet.

Párisban találta meg az élettársát is, unokahuga, Bodelschwingh Ida személyében. 1861-ben keltek egybe. Finomság és mély vallásosság voltak az új asszony főjellemvonásai. 1864-ben *Dellwig*-be költöztek, ahol 7 évig volt Bodelschwingh a gyülekezet lelkesze. Különösen nehéz idők voltak ezek. Az Úr megkezdte a jövőre való előkészítését... 1869. januárjában 13 nap leforgása alatt meghalt mind a négy drága gyermekük. Difteritisz ragadta el őket. Csodálatos, hogyan fel tudta az Úr készíteni a „hazamene-tel”-re ezeket a gyermekeket s hogyan meg tudta erősíteni a szülőket. Mikor az első ravatalon volt, a többiek még egyszer látni akarták, hogy „Isten Hozzád”-ot mondjanak néki. A harmadik már mély vágyódással sóhajtotta: „Papa, én is menni akarok!” — „Hová kicsikém?” — „Fricikéhez és Erzsikéhez.” A negyedik már állandóan a kristályfolyót látta maga előtt, ahol a selymes pázsiton a jó pásztor szemei előtt játszadoznak testvérkéi: Sok imádsága közül egyre ezt mondogatta:

„Krisztus vére s igazsága
Lelkem éke s ruhácskája.
Isten elé abban állok
Hogyha majd a mennybe szállok.”

Időközben újabb és újabb meghívás érkezett hozzá egy új munkára, de nem tudta magát elhatározni. Csak mikor a saját szemén és szívéen keresztül tapasztalta meg az epileptikusok nyomorúságát, akkor ismerte fel a meghívásokban az Úr hangját s határozta el magát a döntő lépésre: *Bielefeld*-be menni.

A *bétheli* intézetek bölcsője a kis „*Ében-Ézer*”, az epileptikusok háza volt itt. Mikor Bodelschwingh a munkát átvette, 40 beteg volt benne. A beköszöntő prédikációját ezen íge alapján mondta: „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nékem.” (Zsolt. 16 : 6.) Az egész munka igen emlékeztet a mustármag példázatára, „amelyet vévén az ember, elveté az ő mezejében; amely kisebb ugyan minden magnál, de amikor felnő, nagyobb a veteményeknél és fává lesz, annyira, hogy reá szállanak az égi madarak és fészket raknak ágain.”

Itt igen jó hasznát vette annak, hogy valamikor a mezőgazdasággal foglalkozott. Sok epileptikus *földmives* került ugyanis hozzá, akiket valahogy mégis foglalkoztatni kellett. Az a gondolata jött tehát, hogy legjobb volna az ilyen betegeket egy-egy házaspár felügyelete alatt parasztházakban elhelyezni. Ott dolgozhat mindegyik a maga erejéhez képest. És ez a módszer fényesen bevált. Gondoskodott az epileptikus *mesteremberekről* is. Műhelyeket rendeztetett be, ahol kiki űzhette a maga mesterségét. Szabó-cipész-, asztalosműhelyek, pékségek, fazekasműhelyek, malmok, mészárszék, stb. létesültek így. S nemsokára egész kis önálló várost alkottak a különféle intézmények. Természetesen az epileptikus asszonyokat is foglalkoztatta. Persze a munkát gyakran szakítják meg az epileptikus rohamok. Mindenfelé „nyugvóhelyek” vannak ezért az intézmény épületeiben.

Személyzetet is képezett ki ápoló munkája számára. A *bétheli* diakonissza anyaháznak, „*Sarepta*”-nak, több ezer diakonisszája s több száz állomása van. A diakonus

intézet — a „Názaret” — is több száz diakonust foglalkoztat pár száz állomáson. Láthatjuk tehát, hogy ez a szolgáló sereg nem csak a Bodelschwingh intézményeinek hanem szerteszét igen-igen sok németországi gyülekezetnek és szeretetintézménynek lehetett áldására. Különböfélé más intézmények is támadtak még, mint a gyermekotthonok (gyengeelméjűeknek, csonkák-bonkákknak, stb.), kórházak, gyámintézetek, stb.

De védenek nem csak a testéről, hanem a *lelkéről* is gondoskodott Bodelschwingh apó. 1883.-ban tették le a Sion-templom alapkövét a német trónörökös jelenlétében s 1884.-ben avatták fel. Ezekkel a szavakkal nyitotta meg a templom kapuját: „Azzal a kívánsággal nyitom meg ezt az ajtót, hogy mindaz, aki ezen betér, békét kereső-, s mindaz, aki ezen kijő, békét talált ember legyen!” — Nyáron gyakran a szabadban tartják az istentiszteletet, egy „erdei templom”-ban.

Bodelschwingh szemét nem kerülte ki az akkori Németország rákfenéje, a *vándorlás* sem. Az ilyen országútróvók testi-lelki nyomorúsága sokat foglalkoztatta, hiszen ezek Béthel kapuin is gyakran kopogtattak. Bodelschwingh azonban nem érte be alalmaznaadással. Kiadta a jelszót — melyet utóbb nagy erkölcsi nyereségre vett át s őrzött meg egész Németország —: „*Munkát alamizsna helyett!*” Munkáskolóniákat teremtett az ilyen vándorlók számára, ahol otthont és munkát kaphattak s lassanként testileg-lelkileg új emberré lehettek. Ilyen „Wilhelmsdorf” s a később, 1905.-ben alapított „Hoffnungstal”, nem messze Berlinton. — Megindította a szívét a családos munkásemberek lakásnyomorúsága is, s fejedelmi barátjával, Frigyes Vilmos trónörökössel együtt 1885.-ben megalapította az „*Arbeiterheim*” szövetséget, amely kis családi házakat épít munkásemberek részére.

Igen sok papír kellene, ha mindazt a sok szociális és szeretettevékenységet fel akarnánk sorolni, amelyben az öreg Bodelschwingh apónak benne volt a keze és a szíve. Még egyet azonban meg kell említenünk: nem felejtette el első szerelmét, a *külmissziót* sem. Keletafrikában a kongó-négerék és a búrok sorsát vette a szívére. Általában, ahol csak valami testi vagy lelki nyomorúság jelentkezett, — otthon, vagy a külmisszióban, — ott Bodelschwingh apó segítő keze volt az első.

Egy napon, kevéssel karácsony előtt, egy levél érkezett Béthelbe. Gyermekkézfírta címzése: „A kis Jézusnak, Betlehem.” A hajszálpontosan dolgozó német postahivatalnok megvakarta a fejét, mikor a címzést meglátta. Már most hova irányítsa *ezt* a levelet? Hopp, megvan. Hirtelen oda írta Betlehem mellé: „bei Bielefeld, Bodelschwingh címén.” S mondja valaki, hogy nem volt igaza. A feladó legalább is megkapta mindazt, amit csak kért a levélben.

Száltében-hosszában csak a „*szeretet apostolá*”-nak nevezték. Csak úgy sugárzott a szeretet egész lényéből. Ha védenek közé lépett, szinte fellángolt bennük a hála és a szeretet; körülfogták, kezét szorongatták s néki mindegyik számára volt valami meleg biztatása, egy-egy simogató tekintete. De legközelebb álltak a szívéhez a legkisebbek. Hogyan ragyogtak a szemei, ha az erdön keresztül eljutott a gyermekotthonig! Ágytól-ágyig ment s a kis eltorzult, bamba, szenvedéstől aszott gyermekarcok felragyogtak, sugárzottak, mikor Bodelschwingh apó fejükre tette a kezét. Mily boldog érzés volt ott ülni egy sereg gyermek között és gyönyörűbbnél-gyönyörűbb történeteket mesélni nekik a Megváltóról! A szívében elevenen érezte ilyenkor Jézus szavait: „Ilyeneké a mennyeknek országa!” Ő maga is visszakapta az Úrtól mind a négy gyermekét és mind a négy segítőtársra lehetett később sok munkájában.

Egyszer két magas állású, fényes ruhás, rendjeles úr között ballagott valami ünnepi lakomára. Az utcán szembejött velük egy züllött külsejű, kevéssé bizalomgerjesztő férfi. Bodelschwingh rögtön felismerte, hogy ez az ember már volt egyszer a wilhelmsdorfi telepen, de a vagabund-szellem tovább hajtotta. A csavargó tisztelettel oldalt lépett a fényes urak elől, de Bodelschwingh mihelyt felismerte, faképnél a fényes nagy-

urakat, odaugrott a csavargóhoz, a nyílt utcán melegen átölelte és barátságosan rázogatva mondta neki: „Édes testvérem, az Isten szerelmére, hadd mentsünk meg már végre, ne süllyedj már tovább!” S ez a könnyörülő, meleg szeretet meg is győzte az embert. Innentől más lett az élete.

Ugyanezen jelenet után ott ült a csillogó egyenruhájú katonatisztek és egyéb méltóságok küzt az ünnepi asztalnál. A szomszédja néma borzalommal fedezte fel, hogy egy bizonyos kis állatka, amellyel egy tisztességes ember se kerül szívesen ismeretségbe, nagy nyugalommal vándorol fölfelé Bodelschwingh fekete kabátján. Kínos feszengés keletkezett s Végre is figyelmeztették. Ő azonban egyáltalában nem jött ki a sodrából. Ellátta a baját a kis állatknak s aztán a maga derűs humorával, de egyszersmind mély komolysággal mesélte el találkozását az országúti atyafival. „Az olyan rendjeleket, amilyen az urak mellét ékesíti, a földi király ajándékozta, ez azonban -- s a kimúlt állatkára mutatott — a szeretet rendjele és a mennyei királytól származik.”

Egy nap eltűnt Bodelschwingh apó. Sehol se találták. Végre is ráakadnak az út mellett, ahol egy rakás terméskő előtt üldögél és szorgalmasan töri a követ. Mikor ámulással elegeyes ijedelemmel szólunk rá, hogy ez már csak mégse nekivaló munka, a homlokát megtörölve nagy nyugalommal válaszolta: „Csak ki akartam próbálni, mennyit kívánhat az ember attól, aki ilyes munkát végez.” A maga alázatosságában nem szégyelt semmiféle munkát. Egy ifjú lelkészjelölt, — aki egy időre diakonusi munkát vállalt Béthelben, — röstellte az állomása számára szükséges péksüteményeket a nyílt utcán hazavinni. Bodelschwingh meghallotta az esetet. Másnap reggel maga ment el, hátára kapta a kosarat és házhoz szállította a süteményt az ifjú diakonusnak. Bezzeg vitte azután az is!

A királyi család egyszer két színes ablakot ajándékozott a Sion-templomnak. Az egyikben a Bárány volt győzelmi zászlóval, a másikon egy pelikán, amint fiait a saját vérével táplálja. Egy látogatónak így magyarázta meg az értelmüket: „No most megmondom neked, kedves testvérem, honnan veszem én az erőt és bátorságot ennyi sok emberről gondoskodni anélkül, hogy gyötrő gondjaim lennének. Egyszerűen tudom, hogy a Megváltó, mint Istennek Báránya, az én terheimet is hordozta. Aztán győzelmesen feltámadt, él és állandóan táplál engem a tulajdon életével, mint a pelikán a fiait a saját vérével.”

1910 március 6-án ünnepelte Bodelschwingh apó szeretteinek körében a 79. születése napját. Már többféle betegség ásta alá az egészségét, de azért állandóan dolgozott. Egy kerekes székben körüljárta az egész intézményt. Mindenki kapott tőle egy szeretetteljes pillantást, mosolyt, vagy kézszerítést, akivel csak találkozott. Bement a betegekhez, haldoklókhoz s osztogatta vigasztaló szavait. E mellett az írást sem hanyagolta el. Számtalan levelet, felhívást, cikket diktált naponta. Husvét utáni szerdán az egész napot ilyen munkában töltötte. Este még munka-megbeszélést folytatott, utána unokáival családi körben vacsorált, imádkozott s a hálószobájába ment. Épen le akart feküdni, mikor agyszélhűdés érte és összeroskadt. Szombaton, április 2-án zárultak be sok fényt látott szemei, illetőleg nyíltak fel az örökkévaló fényességek előtt. „A csendes arcon — írja az egyik fia — volt valami az ifjúkori szépségéből. A leirhatatlanul nyugodt, békés arckifejezés mintha nem is halotté lett volna.”

1894-ben „hazament”. Hűsége felesége mellé temették el. Sírját egyszerű kereszt ékesíti, rajta életének legkedvesebb ígéje: „Mivelhogy könyörületességet nyertünk, soha el nem fáradunk.” (II. Kor. 4:1. Luther fordítása szerint.)

Bodelschwingh Frigyes születésének százszentendős évfordulóján gondolkozzunk el rajta, nem meríthetnénk-e mi is mélyebben a korszónkat abba a forrásba, amelyből ő annyit tudott meríteni, hogy ezeket üdített fel testileg-lelkileg.

Farkas Zoltán.

A PARASZTPRÓFÉTA.

(ÉLETRAJZI REGÉNY)

IRTA: ORAVALA ÁGOSTON.

A finn eredetiből fordította: Br. PODMANICZKY PÁL.

EZ TÖREDELMES SZIV.

(VI)

— Hármat csattant, mintha egy nagy sulyokkal ütöttek volna hármat. Az egész templom visszhangzott belé, úgyhogy a pap meg is állt prédikáció közben. Vajjon mi lehetett az? — tünődtek az emberek, akik ép hazatérőben voltak a kalajokii vásárról.

— Mi lehetett? Rianás volt. Az csattant akkorát odakünn a tavon, — nevetett Pál.

— Nem rianás volt az, — vitatták az emberek. — Nem fagyott azon a napon, enyhe nap volt, amilyen a télnek tavasz felé fordulásakor szokott lenni. A háztetőkön megcsordult az eresz, a házak meg a fák tövéből eltakarodott a hó.

— Valami olyasféle volt, amit nem értünk, nem is sejtünk, micsoda, — vélte a Kalliolahtiból való Henrik.

— Az is lehet, hogy az ördög volt. Alighanem az is volt, az odavaló ördög, aki oda a nivalai templomba fészkelte be magát, mint ahogy más ördögök más templomokba veszik be magukat, — tréfálkozott Pál és jót nevetett a tulajdon mókáján.

— Miattam akármi lehetett, csak az bizonyos, hogy nem rianás volt, — bizonygatta még egyszer Henrik.

— S azt hallja az ember, hogy már másszor is csattant ilyen, amióta ez a mostani pap van ott, — szólta bele valaki a körülállók közül.

— Aztán mit beszélt a pap? Miről szólt a prédikáció? — kérdezte Pál.

— Már nem emlékszünk, — volt rá az őszinte felelet. — Az elejét hamar elfelejtettük, aztán tovább meg a vége felé hiába iparkodtunk, csak nem tudtunk semmit az emlékezetünkbe vésni.

— Ejnye, micsoda templombajárók vagytok ti, fölébredt em-

berek? Sorra járjátok a gyülekezeteket s aztán elalusztok az idegen templomban a prédikáció alatt. Lám, arra kellett a nagy csattanás, hogy fölébresszen benneteket!

— Nem aludt ott senki! Akkor sem lett volna senkinek sem kedve rá, ha nem csattant volna is. Olyan pap ez a nivalai, hogy ritkítja párját. Az ember ott ül a templomában s hallgatná, de egyszeriben csak egyéb gondja támad, mint hogy szép csöndesen odafigyeljen. Szíven találja az embert a mit mond s akkor kinek-kinek saját magával van dolga. Azt hallottuk, hogy Kalajokiból került Nivalába.

— Más gyülekezetből valók is eljárnak, hogy hallgassák. Nagy útat sem röstelnek megtenni érte.

— Még télvíz idején is nekivágnak az útnak. S a templomban, úgy látszik, senki sem fázik, legalább is nem topognak a lábukkal, hogy hamarább véget érjen a prédikáció, — toldotta meg egy másik.

— S ébrednek-e föl emberek a prédikációjára? — kérdezte Pál hirtelen fordulattal. — Mert hiába minden a prédikáláshoz való szép talentuma, hiába ríkatja meg az öreg anyókákat, ha senki emberfia föl nem ébred.

Az emberek komolyan egymásra tekintettek. Az iménti lelkesedés mintha lelohadt volna.

— Mutatták nekem a mult nyáron a kalajokii vásáron, dicsérték, magasztalták, de én valahogy mást néztem ki abból az emberből...

— No, halljuk, Pál, mit! — szólt közbe a Kalliolahtiból való Henrik.

— Bizony inkább generálist, hadvezért, — felelt Pál hirtelen.

— De hiszen, Pál, te is abból a fajtából való vagy, te is — katonanemzetségből származol. Csak más kabát kellene rád, amolyan kétfarkú, amilyent az urak viselnek s akárki valami nagy úrnak gondolna...

— Nem hiába vagy olyan szép szál ember... Félnek tőled, akik csak messziről látnak, de akik közeledbe jutnak s megismernek, atyjuknak tartanak, — tette hozzá valaki a hátsó padok egyikéből.

Pál jókedvűen nevetett. Egyre élénkebb lett. Tréfálkozott...

— Amikor kis fiú voltam, az édes anyám egyszer csakugyan csináltatott nekem olyan úriforma kabátot. Róla, az édes anyámról azt beszélték, hogy régi úri nemzetségből való, amely Svédországból származott át és itt Halola és Pihtisalmi környékén telepedett le. A testvérei sok háborút végigharcoltak s estéinkint

ő is a térdére ültetett s katonanótákat dalolt nekem. Így került a vérembe a katonás indulat. De az édes apámról való nagybátyám kegyetlenül kicsúfolta ezt az úrhatnámságot s hamarosan le kellett rólam maradnia az úri köntösnek. Különben ez a nagybátyám adta nekem a bibliát, ezt...

És fölemelte az asztalról az öreg kapcsos bibliát.

— Ebből a bibliából nyertem azt, ami keveset másoknak is tovább adhattam. S az Úrnak gondja volt reá, hogy szenvedés és megpróbáltatás által szaporítsa kincseimet. Ha az édes anyám megvalósíthatta volna a maga akaratát, ki tudja, micsoda ficsúr vált volna belőlem, gonosz lelkületű, kevély szívű, olyan indulattal, amely majd kirúgja a ház falát...

— Mégis csak föl kellene kerekedned, Pál s el kellene menned Nivalaba, hogy beszélj azzal a pappal. Jó volna, ha tudnánk, ki sáfárjának tekinti magát a maga talentumaival, — kezdte megint a vásárosok közül egy, megpróbálva megint odairányítani vissza a beszélgetést, ahonnan kiindult.

— Beszéltem én már sokféle pappal, aminthogy volt dolgom sokféle úrral is, de olyan kedvemre valót bizony nem találtam közöttük többet, mint Bergh meg Brofeldt. Hiába: az urak mind urak, fenn hordják az orrukat. A mély vizek halaihoz hasonlatosak valamennyien.

— Megírják, leदारálják a prédikációjukat, aztán tartják a zsákat.

— Jaj annak, aki nem úgy táncol, ahogy ők füttyörésznek!

— Üldözik és megbírságozzák azokat, akik összejöveteleket tartanak. Azt halljuk, hogy Karjalában megint törvény elé idézik a fölébredteket.

— Ha nem lehet is mindegyiknek mindezt fejére olvasni, az bizonyos, hogy jót sem cselekesznek. Hagyjanak bennünket békén s akkor mi is békén hagyjuk őket, — szólt Pál s azon igyekezett, hogy lecsillapítsa az emberek heveskedését.

Az összejövétel végeztével újra a nivalai papra terelődött rá a beszélgetés. Akik kezdték, nem tudták abbahagyni, újra elmondták azt, amit láttak és hallottak, csodálkoztak, álmétkodtak s kölcsönösen kiegészítették egymás tudósítását.

— Egész másképen kezdte a beszédeit, mint a többi papok. Először röviden összefoglalta az ígét, amelyet fölvevett a bibliából s azután alkalmazta hallgatóságára. Szájtátva hallgatták az emberek, amit mond s ott menten elérzékenyültek, megtörttek, amint feljűk fordult s az ígét reájuk vonatkoztatta.

— Csupa sírás volt az egész templom, a folyosók is, az elő-

csarnok is. Senkisémet tudott ellenállni, bár némelyek fölkészültek az ellenállásra, eleve fogadkoztak, hogy nem ríkatja meg őket. Olyan hangja is van, hogy az emberek összerezzenek, megijednek, amint kinyitja a száját; mozdúlni se mernek, úgy elcsöndesednek, hogy még a lélekzetüket is visszafojtják.

— Akkor hagyta abba, amikor a legjobban közelükbe férközött az embereknek s az elevenjükre tapintott. Mintha késsel vágta volna el, úgy elmetszette a beszéde fonálát. Vajjon mi lehetett a szándéka ezzel? Úgy tett, mint az, aki megvárja, míg rájövünk igazában valaminek az ízére s amikor ép a legmohóbban ennénk, akkor kapja el előlünk a tányért. Az üres kanál marad a kezünkben s korog a gyomrunk...

— Szakasztott az a módja, mint Pálnak, — szólt közbe valaki.

— Mert ez ennek a módja. Honnan is vette ezt a bölcseséget? — szólt bele egyszerre csak a beszélgetésbe Pál, aki eddig behűnyt szemmel hallgatta. — Az étel íze maradjon meg a bűnös szájában, akkor más alkalommal is eljön majd. A hitetlen papok torkig etetik és itatják hallgatóikat, mindent készen adnak elénk, úgy, hogy csak haza kell menniök s elvethetik magukat s tovább alhatnak.

— Mégis csak az a vége, hogy el kell menned Niskanennel együtt Nivalaba s meg kell vizsgálnod azt, ami ott történik, — térítette vissza a beszédét előbbi ösvényére a kalliolahtii Henrik.

— Úgy járhatunk, mint akkor Liperiben. Ki tudja, talán ez is csak úgy fönn hordja az orrát, — felelt Pál. — A papok azt tartják, hogy ők jól tudják az utat, ők mindent tudnak és értenek, mert megtanulták könyveikből. Legjobb, ha ők maguk jönnek el hozzánk, mint azt Brofeldt fia tette.

A tavasz folyamán egyre jöttek a hírek a nivalai pap felől. Hordták őket Niskanen s mások, akik Kiuruvesiben s általában azon a vidéken megfordultak. De meg szembe is került az ember ezekkel a hírekkel úton-útfélen, akármerre ment; hallhatta őket azoktól, akikkel összekeverült, akikkel az összejöveteleken találkozott, szóba kerültek szerteszét a házakban a hosszú estéken s a fölébredtek meghitt beszélgetéseiben.

— Vajjon mi az igazság mindebben? Vagy talán csak amolyan mende-monda volna? Az Úr gyújtotta ezt a tüzet, vagy csak emberek rakták? — töprengett Pál magában. — De hiszen lehetséges, hogy az Úr gyújtotta meg itt is... Rendszerint ott lobban föl a tűz, ahol nem várja és reméli az ember. Itt mi elernyedtünk, elfáradtunk, a világ szeretete elzsibbasztott bennünket, így hát másfelé fordult. Nincs az Úrnak tanácsadója szüksége saját magán

kívül. Tudja az útat, tudja, mi a dolga, hol vár reá a munka. Ő megy elől, ő nyitja meg az ajtót, mi meg csak utána megyünk, megdöbbenve, álmélkodva... Így tett Karjalában, így cselekszik másfelé is.

Pál élete úgy folyt ekkortájt, hogy nem igen mozdulhatott el hazulról. Ritta hónapokon át folyton betegeskedett, élet és halál között lebegett. Aztán végül is győzött a halál és elvitte martalékát. Csöndesen, szelíden tette rá kezét a szenvedő beteg fejére, de azért rajta hagyta kegyetlen keze nyomát arcvonásain. Este még énekeltek, olvastak a «Mézceppék»-ből s reggelre már csak a kihült tetem feküdt az ágyon. Örvendezve, élő reménységben ment haza s mindvégig beszélgetett gyermekeivel.

— Ti még jobb napokat láthattok, mint amilyeneket én láttam, — mondta. — Hallgassatok édes apátokra és viseljetek gondot Isten fölébredt népére! Isten áldása lesz érte jutalmatok. Én eleinte elleneszegültem a kegyelemnek, de most, ha megtehetném, visszakérném s újra végigélném ezeket az esztendőket, helyrehoznék, jobban csinálnék mindent s azon volnék, hogy az Úr akarata szerint éljek s szolgáljak a fölébredteknek. De jól van ez így, így a legjobb, ez a legjobb, hogy elmegyek...

S aztán bocsánatot kért Páltól, gyermekeitől és valamennyi barátjától, akik meglátogatták.

— Emlékszel-e rá, Henrik, milyen gonosz voltam akkor, amikor Karjalába indultál és én utánad hajítottam a fejszét? A nyoma még most is ott van az ajtófélfában. Meg tudod ezt nekem bocsátani, ezt is, meg a többit is? A hitetlen bizony hitetlen és istentelen minden cselekedetében. Olykor valósággal eszét veszti, — mondta utolsó napjai egyikén a kalliolahtii Henriknek.

Pál olyan nagyinak és ünnepélyesnek érezte azt a reggelt, amelyen Ritta meghalt. Mintha valami nagy ünnepnek a reggele, vagy valami nagy összejövetelnek az előestéje lett volna, mintha valamire vártak volna, mintha mindvalamennyien útra készülődtek volna, — valami nagy útra, amely felől nem tudták, mi a célja, de amelytől mégsem félték. Estefelé összegyűltek barátaik és megtöltötték a nagy szobát. Éjfélig olvasgattak, beszélgettek s térdre borulva imádkoztak.

— A megboldogultnak nem volt része azokban a bajokban és veszedelmekben, amelyeket nekünk többieknek kellett elszenvednünk és amelyek még ez után következnek reánk, — mondta Pál barátainak. — Nem kellett megérnie, hogy meglankadjon, elhidegedjék, nem kellett a világ szeretetének terhét hordoznia. Égő méccsel mehetett be a lakodalmas házba s költözhetett el

oda, ahova lelke vágyódott.

Pál megöregedett az utóbbi időben. Háta meggörnyedt, járása megnehezedett, haja megőszült, orcája megfakult és megráncosodott és mozdulataiban valami gyámoltalanság látszott. Belsejében azonban ugyanaz a tűz lobogott, mint annakelőtte s ugyanaz a buzgóság és lelkesedés hajtotta. A megtérés sürgetése volt most is legfőbb ügye. Ez volt minden megszólalásának kezdete és vége, otthon és künn a faluban egyaránt. Beszédmódja is a régi maradt, csupa üdeség és erő. Ha olyasmiről szólt is, amit már sokszor elmondott, szavainak akkor is új színezete volt. Most is értette a módját annak, hogy közel férközzék az ember szívéhez s beszédében mindig annyi melegség és mesterkéletlenség volt, mintha csak az imént ment volna át a megtérésen és most élné az első szerelem napjait.

Közvetlenül pünkösdi ünnepe előtt indult el Niskanennel együtt Nivalába. Az egész tél folyamán folyvást biztatni és kérni kellett erre az útra. Niskanennek is többször el kellett jönnie, hogy figyelmeztesse, de mindig újabb meg újabb akadályok késleltették az elindulást.

Kiuruvesi és Pyhäjärvi környékét úgy járták be, hogy lovat kaptak barátaiktól, az út további részét azonban gyalogszerrel tették meg, hátukon a tarisznyával s egy forró nyári szombaton érték el céljukat.

Milyen egészen másforma volt itt minden, mint Savoban! A föld egyenletes, sík, a tanyák nagyok, kívülről is látszott rajtuk a jómód s a folyó két oldalán, ameddig a szem ellátott, szántóföldek húzódtak. S másfajtaak voltak az emberek is. Nem voltak olyan barátságosak, olyan beszédesek, mint az ő fajtájuk. Alig köszöntek. Ha betértek egy-egy tanyára, csak úgy oldalvást vetettek rájuk egy pillantást, közben mordultak egyet s megint másfelé néztek, mintha haragot tartanának s valami rosszal gyanúsítanak a jövevényeket.

— Sivár vidék ez, ahol emberemlékezet óta fagyok járnak, — szólt Pál Niskanennek, amikor tovább indultak Niemelából, a nivalai határ felső végéből. — Valóságos jégverem itt minden tanya, szünös-szüntelen dér lepi a bűnnek ezt a mocsarát. Itt még nem ragyoghatott föl az Úr napja, nem olvashatta meg a szíveket, nem melegíthette át a lelkeket. Itt a tanyák nem várnak nyitott kapuval, terített asztallal, mert az Úr szeretete még nem hatolhatott be beléjük melegítő sugaraival. A papjukat persze dicsérik, magasztalják. Ha gyűlölnék, gyaláznák, ócsárolnák, ez inkább annak a jele volna, hogy az Úrnak igaz papja.

— Várjunk türelemmel és tartsuk nyitva a fülünket, — felelt Niskanen. — Azt hallom, hogy ma este, ha jól értettem, Pirtti-peräben, a pap saját házában lesz összejövetel. Ha egyszer fúni kezd itt Isten Lelke, majd lesz nagy megmozdulás! Milyen közel vannak egymáshoz ezek a szép, magas tanyák ahhoz képest, hogy némelyiket néhány kilométernyi területben veszik körül a földjei. Itt nem kellene nagy utakat tenned, hogy megkeresd barátaidat az erdők mélyén, a hegyek között, a tavak partján, mint azt Savoban és Karjalában kell tenned, mert itt közel az út mentén lakik mindenki. A saját udvarodon állva elhallgathatnád, amint körös-körül akár tíz tanyán is szól az Urat magasztaló ének.

— Én azt tartom, hogy ez a mi hitünk a vad rengeteg hite, hiszen a rengetegben született s azon közben érett meg bennünk, hogy a hegyeket jártuk, vizeinken eveztünk. Nem gondolnám, hogy itt e között a kevély nép között gyökeret verne. Kivált, ha ilyen tarisznyás, vászonnadrágos emberek tesznek róla bizonyosságot, mint mi. Nem láttad, hogy a fiatalok egymásra nevettek, összesúgtak és újjal mutogattak az öltözetünkre?

— Láttam és hallottam, de úgy tudom, hogy ahol az Úr ereje megjelenti magát, ott a kevélységnek és gazdagságnak meg kell hátrálnia. Ott zsákot kell öltenie, hamut kell hintenie a fejére az embernek, mint ahogy egykor Ninive emberei cselekedtek. Mert az Úr kifordítja helyéből még a szegeletkövet is és földre sújtja a hivalkodó embert...

Niskanent már-már elragadta az indulat, egy-egy szavát nagyobb nyomaték kedvéért megfelelő kézmozdulattal kísérte. Bosszantotta a fiatalok magaviselete azon a tanyán, amelyen az imént megfordultak, bántotta, amint gúnyosan nevetgéltek, amint elötört belőlük a titkos káröröm az ő és társa szegényes öltözéke fölött. Közben, igaz, már el is felejtette, de amikor Pál kérdése újra visszaidézte emlékezetébe a jelenetet, fölújult benne a bosszankodás.

— Azon az öreg emberen látszott, hogy valami gyötri, valami vágyakozás szorongatja. Nem dicsérte, magasztalta a papot, mint a többiek, de nyilvánvalólag foglalkoztatta a saját lelkének állapota, — kezdte Niskanen egy idő múlva újra a beszélgetést.

— A fiatalságnál az a dolog kezdete, hogy föllobban szívében a Lélek tüze, — felelt Pál. — Az öregeket azonban a halálfélelem hajtja a kegyességre, nem pedig az Úr Lelke. Amíg bírták erővel, azon voltak, hogy megnyerjék a világot, most aztán bánják bűneiket, hisznek és szép, kegyes halállal halnak meg. Ki tudja, talán ez az öreg is ezek közül való...

Amikor az országútról letértek a Pirttiperä felé vezető útra, azon már csapatostul mentek előttük az emberek s a szántóföldek közötti dűlőútról, a kerítések mögül, az erdő széléről újabbak meg újabbak csatlakoztak hozzájuk s valamennyien szemmel láthatólag ugyan a felé a cél felé igyekeztek. Mindenféle korú, természetű, külsejű emberek akadtak közöttük. A férfiak ellenzós sapkával a fejükön, az asszonyok piros szoknyában, sárga blúzban, a fejük orosz selyemkendővel bekötve. Némelyek letelepedtek az útmenti árok szélére, lábukat egymásra tették, nevetgéltek, nagy hangosan beszélgettek, egy-egy szót a távolabbiaknak is oda kiáltottak.

Pál és Niskanen vállukon a megapadt tarisznyával lassú, fáradt léptekkel mentek az úton, kedvetlenül, félénken, egyik is, másik is, mintha olyan helyre mennének, ahova nem is illik, nem is szabad menniök s ahol senki nem is várja jöttüket. A célhoz érve, Niskanen még kinn maradt az udvaron, ott álldogált s lopva, gyanakodva tekintgetett maga köré. Úgy érezte, hogy ő is, Pál is egészen másfajta emberek; belsőleg is, külsőleg is egészen másformák, mint ezek az emberek, mintha egy tökéletesen más világból valók volnának.

— Mitévők legyenek itt? Miért is indultak el erre a hosszú útra? Itt senki sem mondott nekik «Isten hozott»-at, senki sem szorított kezet velük, senki sem fogadta őket kedélyes tréfaszóval, mint ahogy azt savoii és karjalai barátaik cselekszik. Énekszó nem hallatszott a házból, senki szeméből nem sugárzott feléjük a jóbarátnak megérkezésük fölött való öröme. Akik már ott voltak, az udvaron heverő nagy kövek valamelyikére, vagy a lépcsőkre telepedtek, mások a sövény mellett, vagy a fal mentén álldogáltak s valamennyien tompa, közömbös tekintettel néztek maguk elé, egy árva szót sem szólva.

Tarisznyájukat lerakták a tornác fala mellé s beléptek a nagy szobába, ahol gyülekezett a nép. Bevették magukat mindjárt az ajtó mellett egy üres helyre, mások háta mögé s onnan figyelték és szemlélték az érkezőket. De már jött is a pap, Malmberg, Kalaja híres papja. Hosszú, szálas termetével befúrta magát a tömegbe s erőteljes léptekkel ment az asztal felé. Ott megállt egy pillanatra, mintha várna, jobb s bal felé is végigmérte a gyülekezetet egy-egy parancsoló tekintettel, aztán leült a padra, az asztalfőre.

— Ez az. Szakasztott olyanok a mozdulatai, mint ott a vásáron. Hogy kitért előtte a nép kétfelől! Hadvezér ez, generális, — súgta Pál Niskanennek.

Malmberg maga kezdte az éneket, amelyhez csatlakoztak azok,

akik könyv nélkül tudták, vagy akik énekeskönyvet hoztak magukkal. Hatalmas, komor hangja kicsendült valamennyi közül, útát tört magának a nyitott ajtón át, visszaverődött a tornác falán, künn az udvaron is hangzott a csöndes nyári estében. Volt valami sajátságos az éneklésében, valami sajátságos erő és ünnepélyesség, amely titokzatos módon megreszkettette az emberek tagjait és arra kényszerített mindenkit, hogy fölfigyeljen reá. Az éneklők legtöbbször leeresztette énekeskönyvét térdére és csodálkozó tekintettel bámult az asztalfőn ülő papjára. Annak magas homloka pedig kiemelkedett a többiek feje fölé, szép, nagy szemei szüntelen ide-oda jártak a falak mentén, a fejek fölött...

Az ének végeztével fölállt, az asztal elé lépett, a gyülekezet felé fordult, kiegyenesedett s beszélni kezdett. Mindjárt első szava magával ragadta hallgatóit. Elcsöndesedtek. Úgy ültek a helyükön, mintha odaszögezték volna őket. Némelyek elgondolkozva lehorgasztották fejüket, mások álmétkodva, csodálkozva tátott szájjal meredtek rá a beszélőre. S annak már izzott a beszéde, lobbót vetett benne a tűz, szavai egymásra tolultak, majd mint tüzes kerekek robogtak a cél felé, majd úgy áradtak elő belőle, mint a sziklák között lefelé zuhanó hegyi patak egymásra zúduló habjai, hangja pedig szinte fájdalmat okozva harsogott s fölbresztette, megmozgatta mindenfelé a szíveket.

— Hallod? Hallod? Ez karddal megy neki a népnek, aprítja, vágja! — súgta oda Pál Niskanennek, komolyan ülve helyén.

Niskanen csak szótlanul bólintott egyet feleletképen, anélkül, hogy még csak a fejét is odafordította volna Pál felé. Teljes ereje megfeszítésével figyelt a beszélőre, hogy egyetlenegy szót el ne szalasszon abból, amit meghallhat; a szemével, a fülével szívta magába minden egyes szavát, leste a beszéd újabb, még erőteljesebb fordulatait, várta, hogy újra, még mélyebben belemarkoljon a hallgatók lelkiismeretébe.

— Hej, ha ez az ember, aki így tud beszélni, nem odafönről beszélne a néppel, hanem leszállana ide közé, — súgta Pál megint Niskanennek.

— Még a magáéból ad, még odafönn van a magasban, a többiek fölött, még el van telve a maga bölcseségével, — folytatta egy kis idő múlva.

Kiegyenesedve, hosszú léptekkel ment ki Malmberg a nagy szobából az összejövetel végeztével. A tornácból azonban visszafordult, megállt az ajtónyílásban és kereső tekintettel figyelte a kifelé tóduló tömeget.

— Savóból valók vagytok? Savói emberek? — kérdezte egy-

szerre csak és a padokon keresztül kezét nyújtott Pálnak és Niskanennek, akik még helyükön ültek. — Itt maradtok éjszakára! Hagyjátok a tarisznyátokat itt a nagy szobában! — szólt parancsoló hangon.

Azzal sarkon fordult s hóna alatt néhány vastag könyvvel átsietett az udvaron a parókia főépülete felé. Pál és Niskanen hamarosan a nyomába értek. Szép, fiatal asszony jött szembe velük az ajtóban, akinek szemében csodálkozás tükröződött láttukra.

— Savóból való emberek. Itt maradnak az ünnepekre. Én marasztottam őket itt, — mondta Malmberg a feleségének, aki még mindig azzal a különös, csodálkozó tekintettel a szemében köszöntötte vendégeit.

— Engedelem és hívás nélkül jöttünk, hogy beszélhessünk nagytiszteletű urammal, — szólt Pál, mintegy magyarázatul, félig-meddig bocsánatot kérve.

— Bizonyosan valami járatban vagytok, ha ilyen messze útra indultatok, — jegyezte meg Malmberg.

— Útnak kellett indulnunk, mert hallottuk, mit cselekszik itt az Úr, mikép hirdettetik itt Isten ígéje olyan erővel, hogy már szinte a templom falai sem bírják, — felelt Pál.

— No, no még bírják. Mindenki láthatja, hogy a falak még állanak, — vágott közbe Malmberg nevetve és pipát tömött vendégei számára.

— Az a reménység hozott ide bennünket, hogy itt barátokra találunk, akik hozzánk hasonlóan a mennyország felé igyekeznek, — folytatta Pál. Savoban és Karjalában már akadtak szívek, akik befogadták a rejtett bölcseséget. Évtizedek óta járja nálunk az Úr az erdőket s belevilágít a megrögzött bűnösök lelkiismeretébe. Tüze olykor-olykor magasra föllobog, olykor-olykor lelohad, de újra meg újra föléled újult lánggal. Most aztán eljutott hozzánk annak a híre, hogy te itt a rideg pusztaságban nekivetted magadat a magad erejével az építés munkájának. Csak el ne fogyatkozzék az erőd időnap előtt! E világi dolgokban már jártam én itt Kalajában, de most lelki dolgok készítették az idejövételre.

— Hát kegyelmed az a híres-nevezetes Ruotsalainen? — kérdezte Malmberg és gyöngé gúny árnyéka suhant át az arcán.

— Én vagyok az s ez itt Niskanen, aki bölcsőbb nálamnál, de szegénylősebb és csöndesebb.

— S aztán micsoda hitet vallotok ti ott? — folytatta a kérdezősködést Malmberg s pipájával kezében megállt a szoba közepén.

— Olyan a hitünk, akárcsak a kenyérünk. Mert bizony mi elég gyakran a fa kérgét őröljük meg és abból sütünk kenyeret. A szívünk is ilyen hitvány, kínos-keservesen nőtt termést ad az Úrnak. De ez a mi hitünk ott a mi erdeinkben valahogy mégis elég a megélhetésre, sőt még másoknak is juttathatunk belőle, — a szegényeknek és éhezőknek, hogy végkép el ne epedjenek. S erőt is adott nekünk ez a mi hitünk mind a mai napig s meg is tartott az egymással való lelki közösségben, — magyarázgatta Pál egymásután ajkára tóduló mondatokban.

Malmberg szemmel láthatólag nem értette Pált, de nem szólt semmit, csak megfordult, egy ideig nyugtalanul föl és alá járt a szobában, végre megcsöndesedett és leült az ablak párkányára.

— No igen, de hogyan kezdtétek ti ott a dolgot, hogyan, miképen folytattátok s honnan vettétek a hozzá való bölcseséget? — kezdte újra a kérdezősködést.

— A kezdet sokféleképen történt. Némelyeknél úgy indul meg, hogy elfogja szívüket a szorongás, jajgatni kezdenek, mert belecsap lelkiismeretükbe Isten haragjának tüze, némelyek ellenben csendben, lopva mennek az Úrhoz és csatlakoznak azok seregéhez, akik őt követik. Lehetséges volt a megindulás, ha az Úr megjelenítette magát, segített és gyámolított s bajos volt az élet útján való megmaradás, ha el-elfordította orcáját. Ilyenkor következett be az elbukás, ilyenkor összeütöttük-vertük magunkat, eltévelyedtünk, majd újra megkerestük az igaz utat, közben a világ mocsarában bolyongtunk, a posványban, a sárban gázoltunk, el-elmentünk az Úr mellett, de végül mégis csak megálltunk előtte s fölfigyeltünk a szavára annak, aki mindenkor segít rajtunk. Az mindig visszatalált az igaz útra, az mindig megtalálta Megváltóját, aki teljes szívvel kereste. Valami ilyesféle lehet az a hit, amely felől kérdezősködöl, ilyen a mi felőle való értelmünk...

Egy darabig szótlantul ültek, szemük tétova járt s mindenki arra várt, hogy valaki folytassa ott, ahol Pál abbahagyta.

— A te munkád a teljes igazságot szolgálja teljes szívvel, — kezdte újra Pál. — S ez így is van rendjén az olyan embernél, aki igaz papja akar lenni az Úrnak. Csak az a baj, hogy még a magad erejében bizakodol, az akadémiáról hozott tudományodban, a magad bölcsességében. Csak mások számára van mondani-valód, nem a magad számára; jó a tanítás és a tanács, amit nekik adsz, de te magad még nagyon magasán állasz fölöttük s valósággal eltorlaszolod az utat az Úr Lelke előtt a magad fényes talentumaival. Mert jó a tanítás, a tudomány, a szép talentumok, de hiába mindez, ha nem lakozik a papban az Úrnak Lelke s a fényes

talentumok alatt nem rejtőzik töredelmes szív.

Amit Pál mondott, azt illetlen és fölfuvalkodott beszédnek is ítélhette az ember. Malmberg fölkel, sietve átment a másik szobába, majd hamarosan visszajött megint s szótlánul megállt az ablak előtt messzeségbe vesző tekintettel, szálás alakját kiegyenesítve. Olyasmi történt, ami még sohasem esett meg vele: eljött hozzá egy paraszt s tanácsot adott neki, a papnak s bírálgatni merete az ő, a pap beszédeit; volt bátorsága rá, hogy idegen ember létére rostálgassa, helyreigazgassa a pap beszédeit a pap tulajdon házában!

— Tehát kegyelmed meg tudja ítélni, ki van odafönn, ki szállott alá, ki a fölfuvalkodott, ki az alázatos, kibem lakozik az Úr Lelke? — kérdezte Malmberg éles gúnnyal hangjában.

— Igen is, meg tudom s velem együtt mások is meg tudják, olyanok, akikre az Úr rábízta a maga rejtett bölcsességét, — felelt Pál azonnal, bizonyossággal telve. — Ez az a bölcsesség, amelyet mi ott a mi erdeinkben nyertünk, amely a szegényeknek, éhezőknek adatott, mivelhogy a gazdagok és a hatalmasok nem voltak méltók reá. Te az igaz ügyet szolgálod, elismerem s munkád az Úrtól bízott reád. Nem azt mondom én, hogy nem ébredtél föl, sem azt, hogy nem vagy az igaz úton, csak azt, hogy ami adni való van az embereknek, azt oly magasra tartod, hogy a nyomorult bűnösök nem érik el a kezükkel.

— Magasra tartom? Hogyan értsem ezt? — kérdezte Malmberg türelmetlenül és gúnyosan.

Olyan különös, érthetetlen, csodálatos volt számára az, amit Pál mondott, hogy nem tudta, mit is gondoljon fölöle.

— Te talán nem is tudod, milyen fajta bűnösök vagyunk mi parasztok, — folytatta Pál, mintha mitsem venne észre. — Ha onnan fölülről sujtasz le reánk a törvény szigorúságával, megriadunk és nem merészkedünk előre az élet útja felé, ha ellenben innen letről kezded s Krisztus szeretetével fölemelsz, hordozol bennünket, a pásztor hangján bízatsz, hívsz, olyanok leszünk, mint a kezes bárány — megyünk utánad, akármerre viszel, akár milyen úton vezetsz is. Azt tartom tehát, hogy úgy kellene a bűnösökhöz szólanod, mint aki magad is bűnös vagy, a sírókhoz úgy, mint aki magad is sírsz. Ilyeténmód válsz az Úrnak igaz papjává s az ige majd ízesen, lágyan, édesen ömlik ajkadról s a bűnös ember nagy mohósággal fogadja be minden szavadat.

— A vendégemnek meglehet a maga bölcsesége, nekem is megvan a magamé. Mármost aztán az a kérdés, hogy a két bölcsesség közül melyik a különb, — jegyezte meg Malmberg ugyan-

olyan gúnyos hangon, mint előbb és megtömté pipáját.

— Igaz, volt saját bölcseségem is, de az egyre csak nyomorúságot szerzett nekem. Egyszer elvitt lengyel földre, másszor Szentpétervárra s még ma is, ki tudja, merre vezetne, ha hatalma volna fölöttem. Az Úr bölcsesége szegénységbe és nyomorúságba vitt, külsőbe és belsőbe egyaránt. Olyan ez a bölcsesség, hogy az emberi ész bolondságnak itéli. Elvette tőlem egyetlen fiamat borzalmas halállal, hogy megtörjön, szegénnyé és alázatossá tegyen s én türelmesen és engedelmesen odahajtsam nyakamat a kereszt igája alá. De a szenvedés megteremtette a megigazult élet gyümölcseit: a sötét napokban is kitartó hitet és bizodalmat, amely nem engedi, hogy lázadozzunk vagy kétségbeesetten ide-oda kapkodjunk; az igazság megértését, amely nem engedi, hogy a saját értelmünk-től kérjünk tanácsot; a bűneink miatt megszorodott lelket és töredelmes szívet, amely oltalmunk akkor, ha kísért a világ és azon mesterkedik, hogy magához csalogasson. Az Úr mindig többet adott, mint amennyit elvett.

Az iménti keserűség és nyereség eltűnt Pál hangjából s olyasvalami volt benne, ami bánatosság is, alázatosság is volt s ami közelebb vonta hozzá az embert.

— Úgy van, ahogy Pál mondja. Sokat próbált ember ő és sokszor végigolvasta a bibliáját. Az Úr Lelke tanította és nevelte tanítónak, noha nem ült tudós akadémia padjain, — szólt Niskanen, akit bosszantott a pap fölényeskedő bánásmódja.

— Olvastam a bibliát, de nem úgy, ahogy kellett volna. Eleinte fordítva tartottam a kezemben. Högman kovács fordította helyre s azóta értem.

S Pál belekezdett, hogy elmondja a kovácsmesterhez való útját, amint azt már annyi alkalommal megtette. Elmondta, mikép nyert ott új világosságot és bölcseséget, mikép állta meg az Úrnak ez a bölcsesége évtizedek próbáját és tette őt alkalmassá arra, hogy másokat is tanítson.

Melegség töltötte el hangját, valahányszor olyan emberek előtt szólalhatott meg, akiknek még nem mondta el életének ezt a döntő jelentőségű eseményét. Mindannyiszor úgy érezte, mintha az saját maga számára is valami merőben új volna. Azt tapasztalta, hogy mindig új erőt és lelkesedést meríthet belőle s ezért tért hozzá vissza mindig újra meg újra, ha egy-egy összejövetelel való megszólalásakor melegségnek, lendületnek érezte szükségét, ha hideg, fáradt szívet új lánggra akarta gyújtani. S ilyenkor szeme fölragyogott, előntötte a könny és hangja megtelt szelídséggel, melegséggel.

(Folytatjuk.)

K R Ó N I K A

D. Payr Sándor 70 éves. Nyugalomba vonult országos hírvé professzorunknak, a mi szeretett Payr bácsinknak 70. születésnapján ünnepet ültünk mi is.

Ezen a napon visszajárt hozzánk a professzor úr. Nem is sejtette, hogy fiai látják fölbballagni a lépcsőn, látják leülni az új egyetem katedrájához és hallgatják az „egyház történelmet”. Hallgatják közvetlen hangját, amelynek melegségével életté tudta simogatni húnyt századok történéseit is. Tőle tanultuk szeretni a múltba kélés szépségét, szükségességét. Tőle tanult a lelkünk valami ős, őszönös szerelemmel csüngeni mindenben, ami a miénk. A lelkünkbe hozott századok élete előtt úgy sírtunk, örvendeztünk, csodálkoztunk, mint a jelen előtt. Luther, a nagy reformátor, úgy jött elénk, mintha tegnap és ma és holnap is élne . . . Milyen kedves emlék az a mélyen emberi apologia, amint Payr bácsi Luther életében valami barától szólt, aki hamis beállítással helyezte a reformátor alakját: „. . . hogy az a csuhás barát nem állotta azt a mi jó Lutherünket így be-mocskolni . . .” — Miért mondtam ezt el? Nem tudom. Eszembe jutott. A szavak védő szeretetét, ítélő fölháborodását nem lehet leírni. Pedig azt kellett volna . . .

Payr bácsi köztünk járt . . . Ezt szeretném megüzenni abba a kedves Csengery utcái házába, ahol csendes dolgozószobájában fáradhatatlanul dolgozik a professzor úr. *Theologus.*

Április 7-én 50 éve, hogy meghalt **Wichern János H.** a németországi *Belmisszió atyja*. Alakja méltán sorolható Bodelschwinghého mellé, de Wichern áldásos intézmények alapítása mellett elméletileg is megalapozza munkáját. Könyveiben hangsúlyozza, hogy *a keresztyén gyülekezetnek élő szervezetté kell lenni, amelyben a valóban keresztyéneknek missziói feladata van azokkal szemben, akik még nem azok.* Emmellett azonban egymáshoz kötött is nagy feladatot van a keresztyén testvéreknek. Egymás segítése, támogatása, az egymásért való imádkozás magától értetődő, természetes megnyilvánulása egy igazán hívő keresztyén életnek. Ez a belmisszió természetes kötelesség s ahol erről nem tudnak, ott már rég halott szervezet a keresztyén gyülekezet. Mint *Luther* mondta: Minden egyes keresztyén legyen Krisztussá a másik számára, azaz azt tegye a másiknak, amit Krisztus tett övele.

Mint ígéhirdető is hatalmas 1854.-ben egyszer a Gütersloh-i gimnáziumban tartott reggeli áhitatot. Ígéhirdetése úgy megragadta a tanulók szívét, hogy közülök töb-

ben egész életüket az Úrnak adták. Egy igen áldott szolgálója az Úrnak, *Funche*, későbbi brémai lelkész írja erről az áhitatról: „Oh hála, hála, ezerszer hála annak az embernek, aki által abban a reggeli órában fellángolhatott szívemben ez a szent tűz!”

Mentő munkáját az *elhagyott gyermekek* számára alapított menhelyel kezdte. Minden pénz nélkül, de imádkozó szívvel, az Úrban bízva vett meg Horn-ban, Hamburg mellett egy kis nádfődeles házat s oda gyűjtötte a gyermekeket. „Rauhe Haus-”-nak nevezte el. Mikor behurcolkodott, a szoba közepén az asztalon a Szentírást találta, mellette pedig kenyeret és sőt. W. rögtön megértette, hogy a ház barátai és pártfogói mit akartak ezzel mondani: „Csak legyen az Isten Igéje a ház napja és középpontja, az összes többi megadja mellé az Úr.” És később meg is tapasztalhatta ezt W. bőségesen. Ebből a kis kezdetből árvaházak, inasiskolák nőttek ki a szegény gyermekeknek, internátusok a tehetőseknek, diakónusképző intézetek, munkáskolóniák, könyvnyomda és könyvkereskedés stb. *Wichern* az engedelmesség útján járt, azért teljedett be rajta *Bezzel* mondása: „Aki Istennek engedelmeskedik, annak engedelmeskedjen az Isten. Aki magát egészen átadja Istennek, annak szolgál az Isten.”

Április 11-én született 1721-ben **Zeisberger Dávid** misszionárius, az amerikai indiánok atyja és páriarchája. Ha sokat kellett szenvedni a munkaezredjén, az inkább a fehérek, mint a rézbőrűek miatt történt. Mert a fehérek állandóan háborúskodtak és minduntalan *beleheccelték* az indiánokat is. Egyszer egy angol kormányzó mintegy parancsképen egy írást küldött azokhoz az indiánokhoz is, akik közt Z. élt és munkálkodott, hogy szálljanak harcba Ohijó oldalán az amerikaiak ellen s hozzák azok *skalpját* a színe elé. Z. természetesen szent felháborodással tűzbe vetette az írást. Az ilyen magaviselet aztán szálka volt a fehérek szemében s igyekeztek eltüntetni Z.-t a környékről. De az Úr oltalmazta és az ő oltalma hatalmasabb volt, mint ellenségei gyűlölete. Többször égett porrá missziói állomása. Egyszer egy vérfürdőt is végig kellett szenvednie, ahol egy amerikus szabad csapat teljes hidegvérrel gyilkolt le 96 indiánt, köztük 27 nőt és 34 gyermeket. — Zeisberger egészen indián lett az indiánoknak, hogy mindenképen megtartson közülük némelyeket. 1745—1808.-ig működött köztük. Élete vége felé mint atyjukat szerették, s mint páriarchájukat tisztelték az indiánok.

K Ö N Y V ♦ F O L Y Ó I R A T

Az „**Ösvény**“ 1930. évi egyetlen, de vaskos és tartalmas száma a múlt hónapban jelent meg, Egyházunk multbatekintő szeme ez a szám. Az Ágostai Hitvallás jubileumi évéből 19 kiváló beszédet, cikket, tanulmányt s más ünnepi megnyilatkozást kapunk benne. Szük terünk miatt ezek közül csak azt a négyet említhetjük meg, melyek közül még egyik sem jelent meg, illetve hangzott el. *D. Kapi Béla* tanulmánya az Ágostai Hitvallás *aktualitásáról* (a vallásosság bel-sejében s egyházunk programjában; — felekezeti közti alapelveiben s az állammal való viszonyában) hatalmas megnyilatkozás az Ágostai Hitvallással kapcsolatos kiemelkedően fontos jubileumi kérdésről. *D. Payr Sándor* végigvonultatja előttünk Luthernek a magyarokkal való kapcsolatait multban és jelenben; sok szüretnél ér többet ez a gondos „mezgerlés“, az apró, kedves, meleg adatoknak ez a színes csokorbafűzése fáradságos gyűjtésnek az eredménye. *Dr. Bruckner Győző*, az Ágostai Hitvallás világformáló erejéről ír; az Ágostai Hitvallás ökumenizáló természetének kérdését különböző megvilágításban s komoly megfontolásra indító módon tárja elénk. *Sólyom Jenő* az Ágostai Hitvallás magyar fordításait állítja érdekesen párhuzamba s a IV. cikket valamennyi fordításból közli. Kár, hogy a két új fordítást nem bírálja. Szász Károly verseiből újít fel néhányat ezenkívül az *Ösvény*, azután az „*Erős Várunk*“-at s egy finn vers fordítását adja, valamint részleteket a mult évben kétféle fordításban is megjelent Ágostai Hitvallásból. Új írás a *Bach J. S.*-ről szóló értékes ismeretetés.

„*Az Ágostai Hitvallás emlékéve*“ című *adalék* foglalkozik — sajnos, csak kb. egy oldalon — egyházunk helyzetével a négy-százados fordulón. Sokat mond ez a pár sor is. Panaszodik, hogy az „éltető egészséges közszellem hiánya“*) erőltenti egyházunkat, s hogy „nem kedvez az idő“ a protestantizmusnak **) Buzdít, hogy „ragyogtassuk valódi keresztényen charismáinkat.“ Megállapítja, hogy „egyházunkban a széthuzás, az egyéni önzés lázas, idegölő erőfeszítése tán sohse volt annyira féktelen, mint ma. Mintha vadászat indult volna gálatnak tekintik az egyházi pályát.“ A zsibbadtság befészkelte magát testünkbe, azon lelkek ellen, akik még most is szol-lelkünkbe. Mintha a gazdasági nyomorúság*) képtelenné tenne bennünket egyetemes,

*) A hit hiánya! (Szerk.)

**) A reformátusok előnyomulást tudnak kimutatni (Szerk.)

minden erőt összefogó gondolatra. Erő-egyesítés helyett munkának látszó, öntudatos törekvést negélyző, lélektelen, ügyeskedő pepecselés folyik sokfelé.“ Bizony a helyzet több, mint szomorú. Nemcsak a „hajnali óra“ ütött már, de a tizenkettedikben vagyunk. S elveszünk, ha meg nem térünk!

A Luther Társaság könyvei:

Wiczján Dezső: Luther mint professzor. (Budapest, 1930. 112. l.)

Hálás szívvel kell vennünk a Luther-Társaság új kezdeményezését: Luther tanulmányok kiadását. Nagy ajándék ez, mert ezáltal a magyar evangélikusság is belekapcsolódik abba a szellemi mozgalomba, amely Luther minél teljesebb megértését írta zászlajára. Ez az első kötet mindjárt rokonszenvesen érint bennünket. Elevezen vonultatja el szemünk előtt Luther egyetemi működését. Eddig csak izelítőt kaptunk a reformátor egyetemi tanárságáról, most előttünk áll ez a fontos része Luther életének. Olyan ügyesen sorakoznak egymás mellé az adatok, hogy pasztikusan vetül elénk az a hatalmas arányú munkásság, amelynek a során Luther eljutott reformatori felismerésére és amely egyre mélyebben vezette őt a feltárló Írás mélysegeibe. Belelátunk Luther tanárságának a műhelytitkaiba. Megérezkíti előttünk a szerző azt a rendkívül alapos vesződséget, amivel Luther a feladatának igazán eleget akart tenni. Meglátjuk azt a szakadatlan lelki küzködést, tusakodást, ami kiérlette az evangéliom megértését. Sok hatás termékenyítette meg a reformátort, de „mindezek felett áll Isten Krisztusban lett történeti kijelentésének a Szentlélek által közvetített hatása.“ (79) Látjuk a Szentlélek elhatalmasodását Lutheren, úgyhogy az Írás foglya lesz és ezért kénytelen harcba szállni az evangéliommal ellenkező hagyománnyal. Ez az örökség az írásmagyarázat terén nehézségek elé állította Luthert; a közkeletű módszer elégtelensége nyilvánvalóvá lesz előtte és megindul a harc egy megfelelőbbért. Hosszú tusák során kialakul a pneumatikus írásmagyarázat módszere, amely „formailag az Írás betűszerinti szövegének szellemi értelmezését kívánja, tartalmilag pedig az egész Szentírás krisztocentrikus felfogását“ (48) De ez a viaskodás a leghevesebb a theologiai tartalom tisztázása körül volt. Évek lelki vívódása az a kohó, amelyben a Szentlélek kikristályosította Lutherben az egyedül a hit által való megigazulás felismerését. A szerző világosan vezeti a fejlődés vonalait, bár sokszor sajnálni lehet rövidségét. Értékes az a meg-

állapítása is, amikor a Zsidókhoz írt levél magyarázatában jelentkező krisztológiai gondolatoknak nagy jelentőséget tulajdonít Luther fejlődésében. Szükséges számba vennünk Krisztus váltságának az objektív tényét. Ezen a ponton nem tisztázza kellően Luther drámai jellegű kiengesztelhetően és az Anselmisi tannak az alapvető különbségét. Aulén — később megjelent — elemzése sokban hozzájárul ahhoz, hogy Luther felfogását e tekintetben is teljesebben és helyesebben megértsük. (Die drei Haupttypen des christlichen Versöhnungsgedankens, Zeitschrift f. syst. Theologie 1930). A hit képzeténél is meglátjuk ezt a küzködést a nominalista örökséggel, amint egyre gazdagabb tartalommal telik meg. A szerző mindenütt számba veszi az új eredményeket és szempontokat. Ezért hangsúlyozza olyan erősen a kereszt teológiáját Luthernél, ami a kegyelem paradox-voltát emeli ki. Az Isten megismerésének egyetlen igazi útja az ember Krisztus-megismerésén keresztül vezet. De ez csak a hívő számára lehetséges. A hitetlen elől el van zárva az Isten kinyilatkoztatásának mélységes misztériuma. (65). Egy másik vonatkozása a kereszt teológiájának: „Ennél fogva minden emberi gondolat, jócselekedet, erény — filozófusoké, jogászoké és teológusoké egyaránt — a kegyelmen kívül bűn.” (76). Érdeme a munkának, hogy meglátattja a kérdéseket és indításokat ad a Lutherrel való minél behatóbb foglalkozásra. Hiszen „Luther ma még be nem teljesedett ígéret számunkra.” (80). Adja Isten, hogy sokan vegyék kezükbe a reformátornak a műveit, hogy megtanulják belőlük, mi az igazi kereszténység, aminek a híjával vagyunk éppen a mostani szorongatott időkben is. Lutheren keresztül Isten megadhatja nekünk mindazt, amire a mai válságos korban egyénnek és egyháznak olyan égetően szüksége van. u. e.

Farkas Mihályné: „Husvét.” (Ünnepi színjáték. Bpest, 1931. 54. l.)

E kis munkát örömmel említtem meg olvasóink előtt. Nem azért, mintha elgondolásában, írásművészetében különösebbet, merészebbet hozna, mert egyszerű írás. Szerény és mégis valami közvetlen, meleg szeretet és színesíti a ritmikus sorokat. Az emocionális, rapszodikus, ideges írások közepe jót esik belemélyedni ebbe a reflexió nélküli, üde írásba. Tárnya az örök téma: Jézus élete. Az író ezt fogja össze tömören négy jelenetben. Szín: „elhagyott sziklabarlang a Golgota tövében.” Ebben rejtőznek a Megfeszített tanítványai Máriával, a Jézus anyjával, Mária Magdalénával és a hívő asszonyokkal. Beszélgetnek az Úrról. Beszélgetésükből evangéliumszerűen fejlődik elénk Jézus alakja. A feltámadás

hajnalán történt beszélgetés ez s az író ügyes meseszövevése! igyekszik mindent összefogni, ami a feltámadásig történt. A végső akkord a diadalmas hír: Jézus feltámadott!

A darab legjobban rajzolt alakja Judás, aki tettének elkövetése után abba a barlangba téved, amelyikben a tanítványok rejtőzködnek. Judás örülten jön. Ajkáról bizonytalanul hullanak a szavak: „Itt jó sötét van, elrejtkezhetem, csöndben lapulva megbúvok, hogy a pokol kutyái rám ne leljenek. Ne igyák vérem s csontomból velőmet ne rágják...” Ezekben a szavakban vetíti előre lelkét. Kár, hogy az itt élő erő sokhelyütt letompol s ez hangulat-törést okoz.

Erre az írásra szüksége volt és szüksége van a magyar evangélikusságnak. Előadása elmélyülést, építést jelenthet mindenütt. j. i.

Vitéz Magassy Sándor: „Miért vagyunk protestánsok?” (Budapest, 1929. 48 l.)

Az 1529. évi speyeri gyűlés négyszázados fordulója alkalmából látott napvilágot ez az öntudatot-építő könyv. Élénk, világos képekben mutatja a gyűlés rövid történetét, őseink bátor magatartását Isten ügyéért, amely a hatalmas császári táborral szemben is inkább az Istennek engedelmeskedett, mint embereknek. A lelkiismeret szava lüktet a gyűlés lefolyásában s megrendítően tárul elénk az a drámai, feszült helyzet, amelyben megszületett a protestáció — s ezzel a „protestáns” név. Mély vallásos hittel s a vallására büszke evangélikus ember tudatos önérzetével felel a szerző a könyv címét adó kérdésre. Cz. B.

Az „Ágostai Hitvallás”-t váratlanul a Luther Társaság is kiadta. Nagyon sajnálatosnak látjuk ezt a vállalkozást akkor, mikor kiváló fordítók felelősen a könyvpiacon s Luther építő iratai közül oly kevés talált még magyar kiadóra. Reméljük, hogy az Ösvény „adalék”-jának az írója a széthúzásról szólván erre az ellenkiadásra is célzott. Nem tudjuk, kinek a gondolata volt, de egyháznak érdekében komoly aggodalommal, féltő szeretettel kérdezzük, vajjon Isten akarata szerint, az Ó országának a szolgálatában történt-e ez. Paulik János fordításának 3. kiadását adja a Luther Társaság. Idegenszerűségeket, sőt tárgyi tévedést is talál a fordításban (2. kiadás) az „Ösvény” kritikusa*) s hiányát látja a régebbi fordítások magyarosabb, eredetibb szókincsenek. Mi jobbnak látjuk ezt a fordítást annál, hogy csak a hibákat lássuk meg benne; gondos és értékes munka a maga egészében. Sajnos, D. Dr. Pröhle Károly kiváló és olcsó fordítása mellett elterjedésre alig számíthat. s. f.

*) 1930. 1—4. sz. 109. l.

T H E O L O G U S É L E T

„Az Ágostai Hitvallás történeti és elvi jelentősége“ c. pályázaton — amelyet a hittudományi kar a múlt évben írt ki — Rezessy Zoltán s. lelkész, bölcsész-hallgató a II. díjat nyerte el Fil. 3 12-16 jeligés dolgozatával. Az I. díjat a kar nem adta ki, hanem új pályadíj kifizésére fogja felhasználni.

Szigorlati dolgozatukat — egy kivétellel — az összes IV. éves hallgatók (28) beadták; alapvizsgára valamennyi II. éves hallgató (27) jelentkezett.

Moravcsik Sándor s. lelkész neve tévedésből kimaradt lapunk I—II. számában a szigorlatokat megállottak közül.

100 hallgató iratkozott be a most folyó félévre a hittudományi karon. Ebből a 2. félévre: 23, a 3.-ra: 3, a 4.-re: 26, az 5.-re: 1, a 6.-ra: 20, a 7.-re: 1, a 8.-ra: 26 hallgató.

Theologus Otthonunk számára újabban *Brenn Zoltánné* úrnő (Zalaegerszeg) 2 asztalterítőt s 12 asztalkendőt ajánlékozott s templomuk s iskolájuk képét a

keszthelyi és váci gyülekezetek. Felhívjuk itt olvasóink figyelmet arra, hogy Otthonunkban öszszel fog az étkezés megkezdődni, ha a szükséges felszerelés együtt lesz. Hálásan fogad az Otthon minden adományt erre a célra. Az Ur áldása legyen az adakozókon!

Dívat a világnézetalkotás kérdéséről beszélni. Az utolsó évtizedek öntudatosították az életértékelést. Az agyon racionalizált lélek tisztázni akar „mindent.“ Válságban álló élete előtt miért-ek állanak. Miért ilyen az életfelépítettségem? Miért hiszek, miért vagyok keresztyén, miért vagyok evangélikus, miért épen evangélikus vagyok és mit jelent evangélikusnak lenni. Erre a kérdésre ad választ az Ágostai Hitvallás. Látástisztulást, szilárdulást, biztontságot, erősödést ad. A leghűbb, legszabatosabb fordítása (D. Dr. Pröhle Károly egyet. ny. r. tanár) kiadóhivatalunkban előzetes befizetés mellett portóval együtt 1'10 P.-ért kapható.

A felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában.

Irta:

Lic. Dr. Karner Károly

egyet. ny. rk. tanár.

TARTALOM: A felekezetek lélekszáma hazánkban. / A felekezetek vérvesztése a világháboruban. / A felekezetek szaporodása (egyke). / A vegyes házasságok és reverzálisok. / Az áttérések. / A felekezetek demografiájának néhány fővonása. / A felekezetek egyházi szolgálata. / A felekezetek iskoláügye. / A felekezetek szociális tevékenysége. / Törvénytelen születések. / Házassági elválások. / Öngyilkosságok. / Kriminálstatisztika. Stb.

A könyv előfizetési ára 3'20 P a pénz előzetes beküldése mellett, bérmentes küldéssel 3'50 P, utánvétellel 3'80 P. Bolti ára ennél jóval magasabb lesz. Megrendeléseket elfogad: „Emmaus Felé“ kiadóhivatala (Sopron, Felkelő-út 42). „Minden lelkésznek, felügyelőnek, tanítónak ismernie kellene az itt felhalmozott adatokat.“ (Evangélikusok Lapja.)

